

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ บทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีเนื้อหาตามลำดับดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.1 แนวคิดและความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.2 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.3 กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546
4. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 4.1 ความหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 4.2 ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 4.3 ข้อกำหนดของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 4.4 กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา
 - 4.5 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. บริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2
 - 5.1 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขนาดเล็ก

- 5.2 บริบทของโรงเรียนสว่างกิจวิทยา
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นงานที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้จัดระเบียบและแนวปฏิบัติ ในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตรราศุล (2540 : 19) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลและกลุ่มบุคคลนั้นต้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนหรือเยาวชนให้เจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 10) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่าเป็นการดำเนินงานตามขอบข่ายงานครบทั้งการบริหารทั่วไป งานธุรการ งานวิชาการ งานปกครองนักเรียน งานบริการ งานสถานศึกษากับชุมชนและงานอาคารสถานที่

ธีระ ภักดี (2544 : 7) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การวางแผน ดำเนินงานด้านการศึกษาให้กับนักเรียนซึ่งมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับครู หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การสอน และการวัดผล เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2547 : 99) ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง การใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาตามความมุ่งหมายของหลักสูตร การบริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบการบริหารราชการ โดยรูปแบบของสถานศึกษารัฐบาลจัดว่าเป็นองค์การประเภทสาธารณะ ขณะเดียวกันก็เป็นองค์การประเภทบริการ ผู้บริหารเป็นเพียงผู้ดูแลให้ทุกฝ่ายทำงานให้ดีที่สุด เพื่อให้บรรลุปรัชญาและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

ก๊วย (Good 1973 : 145) ได้กล่าวถึงความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง หมายถึง การทำ การควบคุม การจัดการเรื่องต่างๆ ทั้งหมดของโรงเรียนร่วมกับการบริหารงานธุรการ โดยมุ่งไปสู่งานของโรงเรียนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของการศึกษา ประการที่สอง หมายถึง การทำการควบคุมและการจัดการ

กระบวนการทั้งหมดของโรงเรียน เช่นการบริหารบุคคลที่เป็นครูและนักเรียน การวางแผน การเรียนการสอน การวางแผนกิจกรรมตามหลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์ การแนะแนว เป็นต้น เซอร์ลีส (Harris. 1998 : 19) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาว่าเป็น กระบวนการในการสร้างบูรณาการแห่งความสามารถของบุคคล และการนำประโยชน์จากวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมิใช่เพียงแต่มุ่งพัฒนาอนุชนของชาติเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้การพัฒนาบุคลากรต่าง ๆ ของสถานศึกษา

จากความหมายของการบริหารสถานศึกษา สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานและที่ต้องอาศัยกระทำร่วมกันของกลุ่มบุคคลหรือองค์คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของกลุ่มบุคคลหรือองค์คณะบุคคลให้กับสมาชิกในสังคม ให้บรรลุตามความมุ่งหลายของหลักสูตรและเป้าหมายของสถานศึกษาที่กำหนดไว้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข ของสังคมและประเทศชาติต่อไป

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดและความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะการปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ร่วมกันเป็นซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ดังนี้

เซริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 1-13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนการทำประโยชน์ ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือ กระบวนการบริหาร และประสิทธิผลขององค์กรสูงขึ้น การรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ องค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย และวิธีการรวมพลังความคิดสติปัญญาก็คือ การมีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการภารกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมองค์กรในที่สุดปัจจุบันการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ยังถือว่าเป็น หน้าที่โดยตรงของรัฐที่ต้องจัดให้กับชุมชน แต่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการกำหนดคุณลักษณะของ โรงเรียนและนักเรียนตามสภาพความพร้อมและความต้องการของชุมชน ดังนั้นกระบวนการ ในการจัดการศึกษาของทุกชั้นตอนของชุมชนจะมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมทุกชั้นตอน

ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะออกมาในรูปของคณะกรรมการ โรงเรียน รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา โดยผนวกกับสภาพความความต้องการของชุมชนผ่านมาทางคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาของชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ครู หลักสูตรและการบริหาร โดยมีเป้าหมายสำคัญคือให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการในรูปของคณะกรรมการหรือการสนับสนุนกำลังทรัพยากร เช่น เงิน อุปกรณ์ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ คุณลักษณะของนักเรียนที่สนองความต้องการของชุมชนและนโยบายของรัฐ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

การมีส่วนร่วม คือ ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน+ ความรับผิดชอบ
Participation คือ Cooperation + Coordination + Responsibility

ความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

สมยศ นาวิการ (2540 : 80) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า ทุกคนสามารถปรับปรุงงานของเขาได้ ถ้าหากเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเนื่องจากการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับบุคคลและกลุ่มงาน การบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในปัจจุบันนี้

ธรรมรส โชติกุลขจร (2540 : 220) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า

1. การบริหารโดยมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการบริหารที่ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์ระดมกำลังความคิด จิตใจ ให้เกิดพลังทางการบริหาร โดยพฤติกรรมกรบริหารที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหาร
2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่องค์กรจะได้ทั้งมือ หัวใจ และความคิด
3. เป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพตามความคาดหวังทางการบริหาร โดยได้รับการพิสูจน์จากการวิจัยตามเงื่อนไขต่าง ๆ แล้ว
4. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดกิจกรรมและให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันคิดร่วมกันทำตั้งแต่ระดับกลุ่มเล็ก ๆ จนกระทั่งกิจกรรมที่เป็นความรับผิดชอบมากขึ้นและมีความหลากหลาย

5. การนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ
ตัวผู้บริหาร บรรยากาศขององค์กร นิสัยและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานองค์กร

ตระกูล อุดมเสียง (2541 : 3) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
กระบวนการพัฒนาว่าประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และจัดลำดับ
ความสำคัญของปัญหาการวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการและ
การวางแผนในการแก้ไขปัญหาคำแนะนำการตามแผนสุดท้าย คือ การประเมินผลเพื่อวิเคราะห์
ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในกระบวนการพัฒนาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ในชุมชน
ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็น
ประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น
3. วางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ร่วมตัดสินใจใช้
ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดยการมีส่วนร่วม
4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
และมีประสิทธิผล
5. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการตามขีดความสามารถของคนและ
หน่วยงาน
6. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล
7. ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้ง โดยเอกชนและรัฐบาลทำ
ให้ได้รับผลประโยชน์ตลอดไป

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของนักวิชาการ นักพัฒนาและนักการศึกษาได้ให้
ความหมายที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะรูปแบบของงานที่ปฏิบัติ หรือกิจกรรมที่ต้อง
กระทำ และจรรยา สุภาพ (2541 : 331) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการที่สำคัญอย่าง
หนึ่งของประชาธิปไตย เพราะว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนได้ร่วม
กำหนดนโยบายในการตัดสินใจและกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล และในทางการเมืองอาจเรียก
อย่างหนึ่งว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล อาจถือได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเกณฑ์
ที่จะพิจารณาว่าระบบการปกครองเป็นประชาธิปไตยเพียงใด

หลักการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะสังคม ประชาธิปไตยในเกณฑ์ที่จะพิจารณาว่าระบบการปกครอง ในงานพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงาน ต่าง ๆ แม้แต่สถาบันครอบครัวก็ตาม การมีส่วนร่วมในภาพกว้างของการพัฒนาชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการพัฒนาระหว่างสมาชิกด้วยกัน ข้อเท็จจริง และความเชื่อที่ว่างานสำเร็จได้ก็ด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือแห่ง การดำรงชีวิตในสังคมเดียวกัน

ฉันทูมณห์ พิกเยี่ยม (2550 : 10) ได้กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ร่วมรับพิจารณา ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหาของ การบริหาร โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

จากความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่า การมี ส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ของคณะกรรมการที่ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับพิจารณา ส่งผลต่อความสำเร็จและบรรลุตามจุดประสงค์ของ กิจกรรมต่าง ๆ

2. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม แตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจว่า จะศึกษาในด้านใด เช่น

กรรณิกา ชมดี (2524 : 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมหลังจากได้ ศึกษาวิจัยกลุ่มของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสาร พิ ด้าบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meetings)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution)
3. การมีส่วนร่วมทางกรรมการ (Membership on Committee)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)

10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุ (Material Contribution)

เจมส์ คีค ปีนทอง (2525 : 11 -13) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่ามีอยู่ 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ยูว์ธเน่ วุฒิเมธี (2534 : 12)กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า หลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่งใหญ่ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างจริงจัง ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิ์และความเสมอภาคกัน ในอันที่จะรับผิดชอบในสังคมประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

บ็อยเซอร์ แก้วส่อง (2539 : 28) ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีของโคเฮน (Cohen) และอัฟฟู (Uphoft) ได้จำแนกรูปแบบหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินโครงการนั้นจะได้อาจมาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน ประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วยผลประโยชน์ของโครงการนี้

รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ประยูร อาษานาม (2541 : 19) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า การงานทำเป็นทีมมีหลายรูปแบบ เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วลักษณะการทำงานก็คล้าย ๆ กันคือ มีผู้นำทีมงานและสมาชิกทีมงาน ถ้าหากคนในทีมงานมีประสบการณ์การทำงานในรูปคณะกรรมการก็จะสามารถประยุกต์ไปใช้กับงานคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่น ๆ ได้

จากการศึกษาลักษณะรูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่กล่าวมาในข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานที่เป็นทีม ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปของคณะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน ต่าง ๆ ที่ได้เข้ามา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและสังคม

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่ กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชน คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วง ดังนี้

ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษาไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษา ที่มีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการ

ตำบล ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอธิการวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนทำนุบำรุงหาเด็กเข้าเรียน และหาครูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหา จำนวน คุณสมบัติ วาระการพ้นตำแหน่ง รวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องด้วยมีข้อมูลจากผลการวิจัยมากมายยืนยันว่า การดำเนินการของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ยังไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งความพร้อมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดการประชุมทางไกลเรื่อง บทบาทคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนและประธานคณะกรรมการโรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่มีการถ่ายทอดสดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541

หลังจากคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวดำเนินการ และผลการดำเนินการมากมาย ผลจากการวิจัยมีหลายประการที่น่าสนใจ คือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนในส่วนโครงสร้างของคณะกรรมการโรงเรียนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุน การดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่า

กำหนดนโยบายและการร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน ประกอบกับมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กระจายอำนาจในการจัดการศึกษาทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษา ฉบับแรกที่กำหนดให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการสถานศึกษา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและโรงเรียน รวมทั้งทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นและจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2545

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินับเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการ โรงเรียนและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุดนับตั้งแต่ครั้งที่เป็นการศึกษาประชาบาล หรือการศึกษาของประชาชนก็มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาในโรงเรียน ต่อมาเมื่อการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ. 2525 ก็มีคณะกรรมการ โรงเรียน พ.ศ. 2539 ก็มีคณะกรรมการ โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา และปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8-11)

เมื่อปี พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 เป็นกฎกระทรวงที่ใช้ในปัจจุบัน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องจึงกำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้การดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกัน มีรูปแบบและวิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น บทบาทหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีบทบาทหน้าที่ 12 ด้าน คือ

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีต ประเพณี ศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา

จากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังกล่าวมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา

นโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาเป็นเสมือนเข็มทิศที่จะนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายปลายทางของความสำเริง ดังนั้น เพื่อให้แผนพัฒนาสถานศึกษามีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหาของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 174) นิยามว่า นโยบาย หมายถึง ข้อความทั่วไปซึ่งใช้เป็นเครื่องมือนำทางสำหรับการบริหารงานต่าง ๆ

ประชุม รอดประเสริฐ (2535 : 16-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนโยบายต่อการบริหาร คือ

1. ช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร อย่างไร
2. ช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์กร หรือหน่วยงาน ได้เข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงานที่ตนอยู่
3. ก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน
4. ส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปอย่างถูกต้องมีเหตุผลและมี
ความยุติธรรม

5. ช่วยให้เกิดการพัฒนาการทางการบริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543: 13) ได้อธิบายถึงแนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาสถานศึกษาของคณะกรรมการต้องศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจากเอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการในการจัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนพิจารณากำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา และได้ให้แนวปฏิบัติไว้ว่า สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องมีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษาเป็นบทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะต้องร่วมมือกันจัดทำและปรับปรุงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเจริญก้าวหน้าและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีความเข้าใจ ตลอดจนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนแม่บท และแผนพัฒนาสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้แผนนั้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ดี

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

ก่อนสิ้นปีงบประมาณ สถานศึกษานำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษามาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานในปีงบประมาณต่อไป ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาก่อน คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการประจำปี โดยพิจารณาความสอดคล้องของแผน กับแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา และพิจารณาถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงาน/ กิจกรรม/ โครงการที่ระบุไว้ในแผน จึงให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา สนับสนุนการดำเนินงานและกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการประจำปีเป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดสิ่งที่จะทำหรือปฏิบัติจริงในรอบปี โดยนำแผนงานและโครงการที่ได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา และแผนงานที่ได้รับมอบหมาย จัดทำรายละเอียดและจัดสรรงบประมาณ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งต่อการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายและความสำคัญไว้ดังนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 26) ได้กำหนดไว้ว่า แผนปฏิบัติการเป็นแผนที่มีกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เป็นแผนระยะสั้นที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตจำกัดของงานเฉพาะด้านที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ จะมีรายละเอียดที่ต้องระบุถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั้งในด้านวัตถุประสงค์เป้าหมายและขั้นตอนการปฏิบัติ

ประชุม รอดประเสริฐ (2535 : 124) ได้อธิบายว่า แผนปฏิบัติการเป็นแผนที่เกี่ยวกับการกำหนดเป้าประสงค์ระยะสั้นของหน่วยงานจะใช้แผนปฏิบัติการสำหรับปฏิบัติการให้สำเร็จเป็นปี ๆ ไป โดยเน้นหลักการสำคัญที่การจัดตั้งงบประมาณเป้าประสงค์ของงาน และจะมีรายละเอียดในการดำเนินการมากกว่าแผนกลยุทธ์

สมยศ นาวิการ (2538 : 82) กล่าวว่า แผนปฏิบัติการเป็นแผนที่กำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีเป็นแผนระยะสั้นที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตจำกัดของงานเฉพาะด้านที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ จะมีรายละเอียดที่ต้องระบุถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั้งในด้านวัตถุประสงค์เป้าหมายและขั้นตอนการปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 115) ได้กำหนดไว้ว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีเป็นงานในขั้นตอนสุดท้ายของการวางแผนกลยุทธ์ โดยปกติสถานศึกษาควรจะเริ่มเมื่อได้รับแจ้งจัดสรรงบประมาณประจำปี จากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และควรจัดทำแล้วเสร็จภายในเดือนเมษายน หรือก่อนเปิดภาคเรียนในปีการศึกษาใหม่และก่อนที่สถานศึกษาจะนำแผนงาน โครงการที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติก็ควรเสนอแผนปฏิบัติการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 14) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาไว้ว่า ศึกษานโยบายแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา พิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งอนุกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ตลอดจนให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา รวมทั้งให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี และกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทที่สำคัญต่อการพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาช่วยให้แผนการปฏิบัติการประจำปีที่ได้ทำขึ้นให้มีคุณภาพ และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ทั้งนี้เพื่อให้

การดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และนโยบายต่าง ๆ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาจะต้องร่วมกันจัดทำ และปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งการดำเนินงานของสถานศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับการทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านชุมชนของกิจกรรมงาน โครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการ โดยให้ความเห็นชอบสนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 27 ระบุว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ดังนั้น หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนกุญแจที่จะนำทางให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร โดยพิจารณาความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้ แล้วพิจารณาให้ความเห็นชอบ พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ

แรมสมร อยู่สถาพร (2533 : 87) กล่าวว่า การให้โอกาสสถานศึกษาปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เป็นโอกาสของสถานศึกษาปรับ

หลักสูตรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเองและเป็นไปตามหลักการปรับหลักสูตรจากเบื้องบน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 54-55) ให้ทัศนะว่าการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมีสองวิธี คือ หนึ่ง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการปรับรายละเอียดเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมนักเรียน พัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย จัดทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม ซึ่งสถานศึกษาสามารถจัดทำได้เองโดยไม่ต้องขออนุญาต สองการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้ ขออนุมัติหลักสูตรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ก่อน แล้วเสนอกระทรวงศึกษาธิการเพื่อประกาศใช้ต่อไป ดังนั้นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 15) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และนำเสนอให้สถานศึกษาไว้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำสาระหลักสูตรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในสาระหลักสูตรที่สถานศึกษาได้จัดทำ มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาจำเป็นต้องรับรู้บทบาทของตนเองและรอบรู้ในเรื่องของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาพอสมควร โดยเฉพาะการให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ที่เป็นบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา ต้องตอบสนองความต้องการ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 อย่างเต็มรูปแบบต่อไป

4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

การดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ เป็นเรื่องที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องรับรู้ เพื่อจะได้เข้ามาช่วยสนับสนุนหรือแก้ปัญหาให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ คณะกรรมการ

สถานศึกษาจึงควรมีบทบาทในการศึกษาแนวทางการดำเนินงานและปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา กำหนดแผน การกำกับ ติดตาม ร่วมกับสถานศึกษา และดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตามแผนที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อรับทราบผลการปฏิบัติงานพร้อมให้ข้อมูลย้อนกลับแก่สถานศึกษา ให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาและส่งเสริมสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจในการดำเนินงานตามแผนงานแก่สถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา การดำเนินงานตามแผน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากตอนของการวางแผน ที่เป็นภารกิจของสถานศึกษาในการดำเนินการตามแผนหรือการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ที่จะส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุผลตามที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ ซึ่งมีนักวิชาการ ได้กล่าวไว้ดังนี้

ทรงเกียรติ พิชมมงคล (2535 : 59-60) อธิบายไว้ว่า งานที่กำหนดไว้ในในแผนปฏิบัติการประจำปีจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั้น ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์และกลวิธีการนำแผน ไปใช้ปฏิบัติ คือ การศึกษาทำความเข้าใจส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน การจัดให้มีการอำนวยการสั่งการและแบ่งงานเป็นสัดส่วนตามแผนงานที่วางไว้ การจัดเตรียมบุคลากรหรือคณะบุคคลผู้ปฏิบัติตามแผนและมอบหมายความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการการมอบหมายหมายแผนปฏิบัติการให้ผู้ปฏิบัติตามแผนและกำหนดวิธีการประสานงาน การทำความเข้าใจในกรณีที่ผู้ปฏิบัติหลายคนหลายหน่วยงาน การจัดให้มีแผนการดำเนินงานขึ้นอีกแผนหนึ่งในกรณีที่แผนมีลักษณะที่ใช้เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนตรวจสอบและควบคุมงาน ซึ่ง ได้แก่ การควบคุมปริมาณคุณภาพของงาน การใช้จ่ายเงินและเวลาทำงานตามแผนที่กำหนดไว้

จิรวัดน์ นิเจนตร (2540 : 113) เน้นว่าการนำแผนไปปฏิบัติต้องสัมพันธ์กับกระบวนการบริหารในแง่ของปริมาณและความพร้อมด้านจิตใจ

วันทนี สุวาสดีธรรม (2540 : 17) กล่าวว่า การปฏิบัติตามแผน คือการลงมือทำงานหรือปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ที่กำหนดไว้ในแผนหลังจากที่ได้รับอนุมัติแล้ว ซึ่งจะเริ่มจากการเตรียมบุคลากรก่อนการปฏิบัติงานและการมอบหมายงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 6) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาไว้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรับทราบรายงานผลการ

ปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตลอดจนติดตามดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ดังนี้ การดำเนินงานตามแผนงานของสถานศึกษาซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการไปแล้ว ผลของการดำเนินงานเป็นอย่างไร ประสบปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างไร เป็นสิ่งสำคัญที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องรับรู้เพื่อจะได้เข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้การจัดการของสถานศึกษาไปเป็น

อย่างมีคุณภาพ

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้ความหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า หมายถึงการจัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนไม่น้อยกว่าสิบสองปี ดังนั้น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น มีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองนักเรียน รู้สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถร่วมมือกับสถานศึกษากำหนดแนวทางที่จะทำให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพได้ คณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรให้ความร่วมมือ และสนับสนุนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับนักเรียน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และข้อมูลอื่นที่จำเป็น แล้วจัดให้เด็กในพื้นที่เขตบริการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้มากที่สุด พร้อมทั้งช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน เช่น จัดหาทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ให้เด็กสามารถได้เรียนจนจบหลักสูตร

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาที่มีความสำคัญสูงสุดที่จะสร้างโอกาสให้แก่เด็ก จึงต้องดำเนินการอย่างจริงจังในเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับในเขตบริการทุกคนได้เข้ารับการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐาน และส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษาในภาคบังคับและสูงขึ้นตามกำลังของเด็กแต่ละคน

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2535 : 22) ได้กล่าวเสริมในเรื่องนี้ว่า สถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนสำมะโนนักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง กำหนดขั้นตอนและ การดำเนินงานอย่างชัดเจนในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนในแต่ละปีการศึกษา

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 17) ได้กำหนดบทบาทของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมสนับสนุน ให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพได้มาตรฐาน ต้องร่วมและสนับสนุนการ ดำเนินการในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการของสถานศึกษา ประสานความร่วมมือ สร้างความตระหนักความเข้าใจกับประชาชนทั่วไปและผู้ปกครองนักเรียนเพื่อให้ ความสำคัญในการศึกษา สนับสนุนช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนหรือมีความช่วยเหลือ เป็นพิเศษเพื่อให้ นักเรียนสามารถได้เรียนจนจบหลักสูตร

กรมสามัญศึกษา (2545 : 62) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงทั้งผู้เรียนปกติและผู้เรียนที่มีความต้องการ พิเศษ ในรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยจัด ปัจจัยเกื้อหนุนให้เพียงพอและเหมาะสมกับแต่ละสภาพพื้นที่และกลุ่มผู้เรียน

จากข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นมี ความใกล้ชิดกับผู้ปกครองของนักเรียน รู้สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการกำหนดแนวทางที่จะทำให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพได้มาตรฐาน

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาจะต้องจัด ให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐ จะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมี ความบกพร่องทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือ ไม่มีผู้ดูแล หรือ ด้อยโอกาส จะต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและ โอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรมีบทบาทในการศึกษาข้อมูลเด็กพิการ เด็กด้อย โอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษในชุมชนของตนเอง เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือให้

สามารถได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กปกติ สอดส่องดูแลเด็กที่ได้รับการทารุณ กดขี่ข่มเหง ล่วงละเมิดทางเพศ ใช้แรงงานเด็ก ถักขัง เป็นต้น ให้ได้รับความช่วยเหลือและส่งไปขอรับ บริการที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มี ความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 48) ได้สรุปไว้ว่า การที่สถานศึกษาจะจัดการศึกษาได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้ง ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชนมี ความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในสิทธิเด็กที่พึงได้รับ และเด็กเป็นผู้ที่ควรได้รับการเอาใจใส่ ดูแล ให้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยตามสัตยาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. สิทธิในการมีชีวิตรอด (Right to life)
2. สิทธิในการได้รับการพัฒนา (Right to be developed)
3. สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right to be protected)
4. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right to participate)

เฉลิมศักดิ์ นามเฉียงใต้ (2542 : 41) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการพิทักษ์ สิทธิเด็กตามบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเด็ก สรุปได้ ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งบทบัญญัติให้ ความสำคัญเกี่ยวกับการพิทักษ์ และคุ้มครองสิทธิเด็กไว้อย่างมาก ทั้งเด็กปกติ และเด็กพิการ ทูพพลภาพ เด็กด้อยโอกาสในสังคม
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child)
3. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ เช่นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การลงโทษนักเรียน
4. กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยทั่วไป และไม่ อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น กฎหมายแรงงาน พระราชบัญญัติของ การค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ที่มีบทบัญญัติให้ผู้ใช้บริการที่กระทำต่อเด็กและผู้เยาว์ต้องรับโทษ ตามกฎหมายด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 20) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็ก ระดับสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ให้ความรู้แก่ครู นักเรียน และประชาชน โดยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่
 - 1.1 การอบรมนักเรียน ประชาชน
 - 1.2 ให้มีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องสิทธิเด็กบูรณาการในเรื่องต่าง ๆ
 - 1.3 จัดกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมอื่น ๆ
2. กำหนดมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกันเหตุที่จะทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็ก เช่น
 - 2.1 ตั้งคณะกรรมการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็กระดับสถานศึกษา
 - 2.2 ให้ครูผู้สอนจัดทำแฟ้มประวัติข้อมูลนักเรียน
 - 2.3 จัดให้มีการแนะแนวในสถานศึกษา
 - 2.4 จัดตั้งคณะกรรมการเฝ้าระวังในชุมชนโดยประสานงานกับองค์กรในชุมชนหรือสัมพันธ์สมาคมครู
 - 2.5 จัดให้มีโครงการเยี่ยมบ้านเด็ก
3. ให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพเด็ก เมื่อเด็กประสบเหตุร้ายหรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ สิทธิให้เข้าถึงและช่วยเหลือโดยเร็ว หากไม่สามารถเข้าถึงตัวเด็กได้ให้รีบประสานงานกับหน่วยงานเครือข่ายการแก้ปัญหาให้ดำเนินการด้วยความรอบคอบและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับเด็กให้มากที่สุด
4. ประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ที่จะร่วมกันป้องกันปราบปรามหรือช่วยเหลือเมื่อเด็กถูกละเมิดสิทธิ
5. เมื่อมีเหตุการณ์ละเมิดสิทธิเด็กเกิดขึ้น ให้รีบรายงานผู้บังคับบัญชาโดยเร็วที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 18) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพไว้ว่า การศึกษาข้อมูลเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษในห้องเรียนเพื่อเสนอข้อมูลให้กับสถานศึกษาสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสื่อ เครื่องมือ

อุปกรณ์การเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

กรมสามัญศึกษา (2545 : 63) จัดศึกษาเพื่อคนพิการส่งเสริมและพัฒนาร่วมกันในโรงเรียนทั่วไปและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ทั้งการเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ การจัดชั้นเรียนเฉพาะทางหรือรูปแบบอื่น ๆ พัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาเพื่อคนพิการ เช่น จัดครูการศึกษาพิเศษ ครูอาสา และอาสาสมัครให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้ปกครอง และเด็กพิการถึงบ้าน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส จัดหน่วยเรียนในพื้นที่ห่างไกล โดยจัดครูสอนให้เป็นบางกรณี ขณะที่ผู้ประกอบอาชีพหรือช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบอาชีพตามปกติ สำหรับผู้มีความสามารถพิเศษให้พัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษแต่ละด้าน ทั้งการจัดโรงเรียนเฉพาะด้านการจัดห้องเรียนในโรงเรียนทั่วไป และการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษแต่ละด้าน

จากการศึกษาเอกสาร สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กให้สิทธิและความเสมอภาคในการที่เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยที่เด็กทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 (2) ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาจะต้องให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (2) ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 9 (6) ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น และมาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เพื่อให้สถานศึกษาเกิดความคล่องตัวในการจัดการศึกษามากขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

7.1 เสนอแนะแนวทางในการบริหารงานตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา เช่น การบริหารงานวิชาการ จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานวิชาการของสถานศึกษาและ จักหา ผลผลิตเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณ จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและกำหนดวิธีการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การบริหารงานบุคคล จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ขวัญกำลังใจยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารทั่วไป จะต้องมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางให้มีการใช้ ดูแล และบำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ อื่น ๆ ของสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่มรื่น สวยงามและปลอดภัย

7.2 ร่วมเป็นคณะกรรมการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายและสรุปไว้ดังนี้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541 : 401) ให้ทัศนะว่าเป็นการบริหารแขนงหนึ่ง ที่ให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระมากขึ้นให้ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น เป็นการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานการวิจัยที่ยืนยันประโยชน์ของการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Participatory Decision – Making) โดยมุ่งให้อำนาจแก่คณะกรรมการสถานศึกษาในสามเรื่อง คือ งบประมาณ บุคลากร หลักสูตรหรือ โปรแกรมการศึกษา

กฤษณ์เทพ อุปจันทร์ (2542 : 33) เห็นว่าเป็นการบริหารการศึกษาที่ยึดหลักการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง (Central Authority) ที่มุ่งให้มีการตัดสินใจร่วมกันในระดับหน่วยปฏิบัติ (School Site) ระหว่างกลุ่มผู้ให้การบริหารการศึกษา ผู้แทนครู และบุคลากรทางการศึกษาและกลุ่มผู้รับบริการการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียนและผู้แทนองค์กรประเภทต่าง ๆ ในชุมชน โดยให้ตัดสินใจอย่างมีอิสระสูงขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อบทบาทและภารกิจของสถานศึกษาที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นทั้งในด้านบุคลากรด้านงบประมาณและด้านวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 19) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า ควรเสนอแนะแนวทางในการบริหาร

และการจัดการในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา โดยร่วมเป็นคณะกรรมการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้งสี่ด้านที่กล่าวมา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานและการจัดการในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา โดยร่วมเป็นคณะกรรมการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคและสามารถดำเนินแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมของสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น กิจกรรมการเรียนการสอนจึงไม่ได้จำกัดอยู่ที่สถานศึกษาและตัวครูเท่านั้น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครอง สถานประกอบการ ก็สามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษานอกห้องเรียนได้ ซึ่งแหล่งเรียนรู้เหล่านี้สถานศึกษาจะต้องสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาวางแผนในการที่จะระดมทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น เป็นผู้ที่สามารถช่วยระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาและสนับสนุนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดแนวทางการระดมทรัพยากร การส่งเสริม กำกับและติดตามการใช้วิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนการจัดกิจกรรมสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ พร้อมทั้งยกย่องเชิดชูเกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความเหมาะสมและในโอกาสอันควร

การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและทักษะในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะงานวิชาการ ที่เป็นงานหลักของสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษามาใช้ประโยชน์สูงสุดกับสถานศึกษา ได้มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ภิญโญ สาคร (2519 : 156) กล่าวว่า ทรัพยากรหรือปัจจัยในการจัดการศึกษา มี 4 อย่าง คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ

ทวี หามนตรี และคนอื่น ๆ (2522 : 4-7) ให้ความเห็นว่ามีสถาบันและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาได้ แบ่งได้เป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ได้แก่ วัด สถานีนอนามัย เทศบาล โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการไปรษณีย์ ธนาคาร สถานีตำรวจ โรงงานอุตสาหกรรม เกษตรตำบล และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าของสถานศึกษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น

สมมาตร จุ้ยทอง (2536 : 11) ได้สรุปไว้ว่า ทรัพยากรในการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ทรัพยากรทางการเงินและทรัพยากรที่ไม่ใช่ทรัพยากรทางการเงิน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 53) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (Educational Resource Mobilization) ไว้ว่า เนื่องจากสถานศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากคนภายในชุมชน หรือนอกชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้ผู้นำชุมชน โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาเพื่อระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาตลอดมาซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อศึกษามีดังนี้

1. แหล่งทรัพยากร ได้แก่ กหบดีในชุมชน ญาติของข้าราชการระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เจ้าอาวาส ลูกศิษย์ของเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า องค์การการกุศลต่าง ๆ และคนในชุมชน
2. วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สถานศึกษาอาจจะใช้วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาได้หลายวิธี ได้แก่การขอบริจาค จากแหล่งทรัพยากรทั้งในชุมชนและนอกชุมชน
3. ขั้นตอนการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยทั่วไปสถานศึกษา มีขั้นตอนในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ในกรณีการขอบริจาคทรัพยากรเป็นจำนวนมากจากผู้ที่มีฐานะดี ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 การหาแหล่งทรัพยากรหรือการหาเบาะแส

- 3.2 การหาผู้เชื่อมโยงระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษากับแหล่งทรัพยากร
- 3.3 การประสานงานระหว่างชุมชนและสถานศึกษากับแหล่งทรัพยากร
- 3.4 การต่อรองการบริจาค
- 3.5 การดำเนินการตามเป้าหมายของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 3.6 การตอบแทนแหล่งทรัพยากร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ; 20) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า ควรมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาและท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากร สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นและของชาติ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน

จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลในท้องถิ่นชุมชน ที่ถือเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและสามารถที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนในหลายๆด้านได้ เพื่อส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

9. ส่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

สถานศึกษาเป็นแหล่งจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ สถานศึกษาจะต้องพัฒนาปรับปรุงให้มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน อยู่เสมอ เช่น ด้านอาคารสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอน ห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนและพร้อมให้บริการทั้งบุคคลภายในและภายนอก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นตัวแทนของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ บทบาทในคณะกรรมการสถานศึกษาจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ

และเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกันพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่ง
 วิทยาการของชุมชน และเป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา
 ประชาสัมพันธ์กับชุมชน และเป็นแหล่งบริการชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเข้าไป
 มีส่วนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน
 ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนไว้ดังนี้

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ และคนอื่น ๆ (2530 : 16) กล่าวถึงการสร้างงาน
 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดขึ้น
 ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษา และบุคลากรรายรอบสถานศึกษา
 ได้รับความรู้ด้วยกันเพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือกันให้ได้ประโยชน์

กรมสามัญศึกษา (2539 : 31-33) ให้แนวปฏิบัติแก่สถานศึกษาในสังกัดว่า
 ควรวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลการดำเนินงานการจัด
 กิจกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมทางด้านกีฬา การให้บริการแก่ชุมชนและ
 การขอรับการสนับสนุนจากชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 21) ได้กล่าว
 เกี่ยวกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนไว้ว่า คณะกรรมการ
 สถานศึกษา ต้องประสานงานกับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้า
 มาร่วมพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและเป็น
 แหล่งที่จะให้บริการชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา ประสานสัมพันธ์กับชุมชน
 และองค์กรภายนอกให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษา เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
 ต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

จากการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมี
 บทบาทที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือองค์กรต่าง ๆ โดยการ
 เห็นชอบแผนกจัดกิจกรรมการให้บริการแก่ชุมชนและแต่งตั้งคณะกรรมการหรืออนุกรรมการ
 ประสานงาน ตลอดจนรับทราบผลการดำเนินงาน โครงการหรือให้ข้อมูลแก่สถานศึกษา
 เพื่อปรับปรุงกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ให้ดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นการศึกษาต่อไป

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อน
 เสนอต่อสาธารณชน

เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีสิ้นสุดลงในรอบ 1
 ปีการศึกษา สถานศึกษาจะต้องสรุปผลการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ ที่ได้ระบุไว้ในแต่

ละแผนงานเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรับทราบและให้ความเห็นชอบ ก่อนที่สถานศึกษาจะรายงานต่อสาธารณชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควร พิจารณา ร่วมร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของแต่ละแผนงานเสนอแนะเพื่อปรับปรุง รายงานผลการดำเนินงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน ไว้ดังนี้

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทและหน้าที่ในการให้ความ เห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาที่พัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษาให้มีคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ ซึ่งมีนักการศึกษา ได้กล่าวถึง ดังนี้

สุวิทย์ บุญช่วย (2525 : 13) กล่าวว่า การที่สถานศึกษารายงานความก้าวหน้า ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ เป็นการสร้างความศรัทธาและความเชื่อถือ ความมั่นใจให้เกิดแก่ชุมชนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้บริหาร ส่งเสริมให้ สมาชิกของชุมชนเข้าใจหน้าที่ของสถานศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา และส่งเสริมให้ สมาชิกของชุมชนมีความเข้าใจและรู้สึกรักว่าสถานศึกษาเป็นของชุมชน สถานศึกษาควรจัดให้มี การสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนอยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขการ ดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมของสถานศึกษาอยู่เสมอ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526 : 104) ได้เสนอแนวคิดว่าการให้ คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงานของสถานศึกษาอาจทำได้ หลายรูปแบบด้วยกันดังนี้

1. การรายงานผลสำเร็จของสถานศึกษาให้ชุมชนทราบโดยวิธีการต่าง ๆ
2. การประชาสัมพันธ์สถานศึกษา
3. การประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา
4. รับฟังข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 46) ได้กล่าวว่า คณะกรรมการสถานศึกษามี บทบาทหน้าที่ที่ร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อรับทราบความก้าวหน้าเพื่อรับทราบการดำเนินงานของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้อง รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้รับทราบอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง ซึ่งสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควรจะมีบทบาทและหน้าที่ที่สัมพันธ์กัน โดย

สถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี แผนปฏิบัติงานและปฏิทินปฏิบัติงาน และ รายงานผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการกิจกรรมของสถานศึกษา ให้คณะกรรมการ สถานศึกษาได้รับทราบความก้าวหน้าของกรดำเนินงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

ถาวร จันทศิริ (2540 : 20) ได้กล่าวว่า การรายงานที่จัดทำเสร็จแล้วให้เสนอ คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อรับทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความภาคภูมิใจต่อผลการจัดการศึกษาที่ตนเองมีส่วนร่วมเป็นข้อมูลที่จะปรับปรุง คุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น เมื่อคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นชอบ ให้เสนอรายงาน ต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อรับทราบเป็นรายงานผลการจัดการศึกษาต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้อง รับทราบข้อมูลผลการดำเนินงานตามแผนงานของสถานศึกษา และให้ความเห็นชอบรายงาน ผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่สถานศึกษาได้ ดำเนินงานมา และสถานศึกษาจะต้องดำเนินการรายงานผลในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ความเข้าใจระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนรับทราบข้อเสนอแนะนำไปเผยแพร่และเพื่อ ปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้มีความสมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ต่อ สาธารณชนต่อไป

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นสมควร

นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ยังมีผู้นำชุมชนและ ประชาชนในท้องถิ่นอีกไม่น้อยที่ยินดีจะเข้ามาช่วยในการพัฒนาการศึกษา ดังนั้น เพื่อเปิด โอกาสให้บุคคลดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา คณะกรรมการ สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหามูลบุคคลเพื่อแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาและ คณะอนุกรรมการ เพื่อช่วยให้การดำเนินการในภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควร มีบทบาทในการพิจารณา แต่งตั้งที่ปรึกษา และหรือคณะอนุกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความจำเป็นและตามความเหมาะสม ส่งเสริมสนับสนุนโดยการเป็นที่ปรึกษาให้ คณะอนุกรรมการ ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพในการช่วยเหลือกิจกรรมของ สถานศึกษา

ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อการดำเนินงานไว้ดังนี้

สินเทา บุญขวัญ (2535 : 61) ได้กล่าวถึงรายละเอียดในการแต่งตั้งที่ปรึกษาไว้ว่า การแต่งตั้งที่ปรึกษาอาจแต่งตั้งจากบุคคลที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือเขตบริการของสถานศึกษา บุคคลที่ประชาชนในหมู่บ้านที่นับถือ บุคคลที่ประสบความสำเร็จในสาขาอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสม โดยที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือสนับสนุนสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาอีกคณะหนึ่งซึ่งเท่ากับมีผู้ช่วยเหลือสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอีกในด้านคณะกรรมการดำเนินงาน

กรมสามัญศึกษา (2539 : 49-50) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านนี้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาต้องพิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่สถานศึกษามอบหมายโดยสถานศึกษาต้องดำเนินการสำรวจและจัดทำเนียบบุคลากรที่มีความสามารถและบุคคลตัวอย่างด้านต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตแล้วนำเสนอรายชื่อบุคคลที่มีความสามารถและบุคคลตัวอย่างด้านต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543:21) ได้สรุปว่า นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคลากรเพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อช่วยดำเนินงานในภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนหรือประชาชนที่ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการตามภารกิจของสถานศึกษาตามความจำเป็นและความเหมาะสมตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้ที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถในการช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา
นั้น

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากภารกิจที่ระเบียบกำหนดไว้แล้ว ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น เรื่องของนโยบายเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดได้แจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติ หากได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนที่ดี

แล้ว การปฏิบัติภารกิจของสถานศึกษาก็จะสำเร็จได้เร็วขึ้น เมื่อสถานศึกษาเสนอนโยบายหรือเรื่องเร่งด่วนต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องรับพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาตามที่เห็นสมควร จึงจะทำให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น ออกระเบียบข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด และให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

3. กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 40 วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับมาตรา 8 และมาตรา 38 วรรคสองและสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“ผู้ปกครอง” หมายความว่า บิดามารดา หรือบิดาหรือมารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของนักเรียน และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่นักเรียนอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่นักเรียนอยู่รับใช้การงาน

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐ

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงานการศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับงบประมาณจากรัฐแต่ละแห่ง ยกเว้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและศูนย์การเรียนรู้

“สถานศึกษาขนาดเล็ก” หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกินสามร้อยคน

“สถานศึกษาขนาดใหญ่” หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนเกินกว่าสามร้อยคนขึ้นไป

“องค์กรชุมชน” หมายความว่า ชุมชนหรือองค์กรที่มีประชาชนรวมตัวกันไม่น้อยกว่าสิบห้าคน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปีมีผลงานที่หน่วยงานเกี่ยวข้องหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรองและมีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษา หรือท้องที่ตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาตั้งอยู่

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมาย ซึ่งสถานศึกษาตั้งอยู่

“ศิษย์เก่า” หมายความว่า ผู้ที่สถานศึกษารับรองว่าสำเร็จการศึกษาจากหรือเคยศึกษาในสถานศึกษานั้น

“คณะกรรมการ” หมายความว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

“ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาตั้งอยู่

ข้อ 2 ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนเก้าคนและสถานศึกษาขนาดใหญ่ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน
3. กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน
4. กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน
5. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน

6. กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน

7. กรรมการที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่
จำนวนหนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและจำนวนสองรูปหรือสองคน
สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและ
จำนวนหกคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

9. ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 3 ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ
(8) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

1. มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

2. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

3. ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

4. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษ
สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

5. ไม่เคยเป็นคู่สัญญากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาใน
เขตพื้นที่การศึกษานั้น

ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ใดมีลักษณะต้องห้าม
ตาม (5) ต้องออกจากความเป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามหรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่า
ตนได้เลิกประกอบกิจการหรือการใด ๆ อันมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว ต่อผู้อำนวยการภายใน
สิบห้าวันนับแต่วันได้รับแต่งตั้ง หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับแต่งตั้ง
เป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ

ข้อ 4 นอกจากคุณสมบัติตามข้อ 3 แล้ว

1. กรรมการตามข้อ 2 (2) ต้องเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่
กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษา
ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

2. กรรมการตามข้อ 2 (3) ต้องเป็นครู

3. กรรมการตามข้อ 2 (4) ต้องไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของ
สถานศึกษาที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

4. กรรมการตามข้อ 2 (6) ต้องเป็นผู้ที่เคยศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษานั้น และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้าง ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

5. กรรมการตามข้อ 2 (8) ต้องไม่เป็นกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเกินกว่าสามแห่งขึ้นไปในเวลาเดียวกัน และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษาที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

ข้อ 5 ให้ผู้อำนวยการดำเนินการสรรหาและเลือกประธานกรรมการและกรรมการตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. ในการสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) และ (6) ให้บุคคลแต่ละประเภทเสนอชื่อผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ 3 และ ข้อ 4 จากนั้นให้ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือประเภทละหนึ่งคน ทั้งนี้โดยให้แต่ละประเภทแยกกันดำเนินการ

2. ในการสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (4) ให้องค์กรชุมชนเสนอชื่อ ผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการ ซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ 3 และ ข้อ 4 จากนั้นให้ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือจำนวนหนึ่งคน

3. ในกรณีไม่มีองค์กรชุมชนในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษาหรือตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาตั้งอยู่หรือมีแต่ไม่เสนอชื่อผู้แทนเข้ารับเลือกเป็นกรรมการ ให้ผู้อำนวยการสรรหาผู้แทนองค์กรชุมชนในท้องที่ตำบลหรือแขวงใกล้เคียง หรือในท้องที่ตำบลหรือแขวงของเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียงเป็นกรรมการผู้แทนองค์กรชุมชนในสถานศึกษานั้น

4. การสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (5) ให้ดำเนินการโดยสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

5. การสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (8) ให้ดำเนินการโดยการพิจารณาาร่วมกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ผู้ที่ได้รับการสรรหา และได้รับเลือกให้เป็นกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และกรรมการตามข้อ 2 (9) ให้ได้จำนวนสองคน สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนเจ็ดคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

7. ให้ผู้อำนวยการเสนอรายชื่อผู้ที่ได้รับการสรรหาและได้เลือกตาม (1) ถึง (5) ต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็นประธานและกรรมการ

ข้อ 6 หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหา และการเลือกกรรมการนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ให้เป็นไปตามประกาศของสถานศึกษา

ข้อ 7 ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ (8) มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี และอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระ ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) หรือ (8) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ ทำให้เสื่อมเสียต่อสถานศึกษาหรือหย่อนความสามารถ
4. ขาดคุณสมบัติตามข้อ 3 หรือข้อ 4
5. พ้นจากการเป็นพระภิกษุ เฉพาะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนที่เป็น

พระภิกษุสงฆ์

ข้อ 8 ในกรณีที่ประธานกรรมการหรือกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) หรือ (8) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการสรรหา เลือก และแต่งตั้งประธานกรรมการหรือกรรมการแทนภายในเก้าสิบวัน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการก็ได้

ให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ในกรณีที่ประธานกรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่งจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระให้ดำเนินการสรรหากรรมการใหม่ภายในเก้าสิบวันก่อนครบวาระ และให้ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานกรรมการและกรรมการซึ่งแต่งตั้งใหม่เข้ามารับหน้าที่

ข้อ 9 สถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยทั่วไป ซึ่งไม่สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาได้ครบ

องค์ประกอบตามกฎกระทรวงนี้การกำหนดองค์ประกอบอำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวนกรรมการในแต่ละลักษณะและประเภทของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการประกาศให้สถานศึกษาใดเป็นสถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไป

ข้อ 10 ในวาระเริ่มแรกให้ผู้อำนวยการดำเนินการสรรหาและเลือกประธานกรรมการและกรรมการให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

ข้อ 11 ในวาระเริ่มแรกกรรมการตามข้อ 2 (3) ยังไม่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจนกว่าครุสภาจะกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ข้อ 12 ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาอันเกี่ยวกับการปฏิบัติการหรือการดำเนินการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ ให้ไว้ ณ วันที่ 30 ธันวาคม 25

สรุปได้ว่า ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนเก้าคน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ กรรมการที่ เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่ เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่ เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่ เป็นผู้แทนปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่ เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่ เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่ จำนวนหนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนสองรูปหรือสองคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนหกคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และผู้อำนวยการ เป็นกรรมการและเลขานุการ พร้อมทั้งสถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยทั่วไป ซึ่งไม่สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาได้ครบองค์ประกอบตามกฎกระทรวงนี้ การกำหนดองค์ประกอบอำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวนกรรมการในแต่ละลักษณะและประเภทของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. ความหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

อามุง จันทวานิช (2545 : 3) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เรียกว่า Quality Education หมายถึง การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี /คนเก่ง/มีความสุข

เกษม วัฒนชัย (2545 : 34) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษามี 2 ตัวคือ มีความรับผิดชอบต่อผลการบริหารและผลการปฏิบัติของ โรงเรียน (accountability) และมีมาตรฐานกลางเพื่อจะอ้างอิงได้ หรือ “benchmarking” ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน หรือชั้นเรียน

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553 : 12) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การจัดระบบ โครงสร้าง การวางแผน และการดำเนินงานตามแผน รวมทั้ง สร้างจิตสำนึกให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกคน

สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง แผนที่จัดทำอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของข้อมูลของสถานศึกษา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ครอบคลุมการพัฒนาทุกกิจกรรมที่เป็นส่วนประกอบหลักของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปปฏิบัติ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของกิจกรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

กฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงหลักและครอบคลุมในเรื่องดังต่อไปนี้

2.1 เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความจำเป็นอย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างต่อเนื่องชัดเจนและเป็นรูปธรรม

2.3 กำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชาการ หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดประเมินผลการพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

2.4 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

2.6 กำหนดบทบาทให้บิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2.7 กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิธีการทำงาน และผลสำเร็จร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. ข้อกำหนดของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นกรอบงานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพผู้เรียนที่สูงขึ้นด้วยกระบวนการพัฒนาที่สนองตอบปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงมีข้อกำหนด ดังนี้

3.1 มีการวางแผนต่อเนื่อง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีความต่อเนื่องทุกปี เพื่อสามารถเปรียบเทียบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละปีและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.2 มีการกำหนดระดับความก้าวหน้าที่พอเพียงอย่างชัดเจน แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต้องเป็นแหล่งเพื่อการตรวจสอบและเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละปี กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้เรียนให้ชัดเจน

3.3 มุ่งเน้นความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องจัดทำโดยยึดแนวทาง 3 ประการนี้ คือ

3.3.1 ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

3.3.2 วิธีการที่จะทราบว่าผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

3.3.3 การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้เรียนทุกคน ประสบความสำเร็จ

ตามหลักสูตร

3.4 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจัดทำโดยสอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายและเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดโดยรัฐ ความคาดหวังของชุมชน

3.5 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องเกิดจากการร่วมกันคิดอย่างเป็นระบบด้วยการรอบคอบ รอบรู้ และรอบด้าน เกี่ยวกับสิ่งที่ประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยตระหนักว่าคุณค่าของการวางแผนอยู่ที่กระบวนการวางแผนที่เอื้อให้เกิดสิ่งต่อไปนี

3.5.1 เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษา ตลอดจนคนผู้มีส่วนร่วมกับผลผลิตของสถานศึกษา โดยตระหนักว่าทุกฝ่ายทั้งบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษามีภาระรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของผู้เรียน ผู้สีกเป็นเจ้าของแผนและรับผิดชอบต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ

3.5.2 เกิดการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพผู้เรียนจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำข้อมูลมาอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ประเด็นต่าง ๆ ชัดเจนสามารถบรรลุข้อยุติเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน

3.5.3 เกิดการใช้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงจากห้องเรียนมาพัฒนาคุณภาพอันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่สูงขึ้น

3.5.4 เกิดผลทางปฏิบัติได้ทันที เพราะสถานศึกษารู้จุดอ่อนสิ่งที่เป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข ถ้าดับจุดเน้นการพัฒนา ยุทธศาสตร์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ และสอดคล้องกัน

4. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีลล (2529 : 214) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมบริหารสถานศึกษาช่วยให้ทุกคนเข้าใจขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบได้ดีขึ้น มีการปรึกษาหารือ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยให้ทุกคนสามารถทำงานได้เต็มที่ เต็มความสามารถยิ่งขึ้นทำให้เป้าหมายหลักขององค์กร และวัตถุประสงค์ ของหน่วยงานย่อมเชื่อมโยงและประสานกันดี ซึ่งตรง

ถวิล เกื้อกุลวงศ์ (2530: 214) เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาจะเพิ่มปณิธาน ความมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ เป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้บรรลุถึงการตัดสินใจ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารให้บรรลุผลสำเร็จ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2533: 15-120) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาเป็นการปรึกษาหารือ เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ในรูปคณะกรรมการ (Committee) ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการโครงการ หรือคณะกรรมการเฉพาะกิจ รูปแบบนี้เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานมีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินงานเหมาะสมสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นคณะทำงาน ประสานกรรมการ หรือกรรมการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 16) สรุปไว้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นความพยายามที่จะจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กร ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมรับผิดชอบและร่วมมือกันในการพัฒนางานด้วยความเต็มใจสอดคล้องกับสำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จากแนวคิดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในสถานศึกษาที่มีระบบการทำงานเป็นทีมเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน วางแผนในรูปของคณะกรรมการและรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกันตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นที่จะให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงานการที่จะดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ได้นั้น

ทุกคนต้องพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น คณะบุคคลที่ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานถือว่าเป็นผู้สนใจการศึกษา มีความตั้งใจ เสียสละ อุทิศตนเพื่อเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ

5. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (ซึ่งหมายถึงธรรมนูญ สถานศึกษา) เป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้สถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ พึ่งประสงค์ และเป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา ชุมชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ เพื่อให้คุณภาพนักเรียนสูงขึ้น รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนตามข้อกำหนดดังนี้

5.1 มีการวางแผนต่อเนื่อง

5.2 มีกำหนดระดับความก้าวหน้าเพียงพออย่างชัดเจน

5.3 มุ่งเน้นความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน โดยยึดแนวทาง 3 ประการ คือ

5.3.1 ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.3.2 วิธีการที่จะทราบว่าผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.3.3 ดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนประสบ

ความสำเร็จตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด

5.4 จัดทำโดยสอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายและเป้าหมายการ พัฒนาชาติ ความคาดหวังของชุมชน สถานภาพสถานศึกษา ฯลฯ

5.5 เกิดจากการร่วมมือคิดอย่างเป็นระบบด้วยความรอบคอบ รอบรู้และรอบ ด้าน โดยใช้กระบวนการที่เอื้อให้เกิดผลดังนี้

5.5.1 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาทุกฝ่าย

5.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพผู้เรียนจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

5.5.3 การใช้ข้อมูลสภาพจริงของผู้เรียนเป็นรากฐานการปฏิบัติได้ทันที

โดยลำดับจุดเน้นการพัฒนายุทธศาสตร์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ และสอดคล้องกับ เป้าหมายของสถานศึกษา

วิธีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของสถานศึกษาจะเลือกใช้วิธีการใด ทั้งนี้จะต้องเป็นแผนที่สะท้อนคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่เกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทั้ง 9 ประการซึ่ง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนพิจารณาเห็นว่าครอบคลุม เต็มกระบวนการ นับตั้งแต่จัดตั้งคณะ จัดทำแผนจนถึงการนำแผนสู่การปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการวางแผนในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา

กล่าวถึงกริเริ่มดำเนินการโดยระดับนโยบาย คัดเลือก สรรหา แต่งตั้ง บุคลากรที่มีประสบการณ์สูงเป็นคณะจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและ การเริ่มต้นกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะจัดทำแผน
2. การทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่
3. การประสานความร่วมมือทางวิชาการ
4. การวางแผนการทำงานของคณะจัดทำแผน

1. การจัดตั้งคณะจัดทำแผน

1.1 การเตรียมการ

ผู้บริหารสถานศึกษา อาจจัดให้มีการประชุมคณะบุคคลกลุ่มเล็ก ๆ ประกอบด้วย ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา เจ้าหน้าที่เขตการศึกษา ครู ผู้ปกครอง ผู้นำ ชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวคิดในการปฏิรูป สถานศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อหารือเกี่ยวกับการ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน การเลือกคณะกรรมการจัดทำแผนมีความสำคัญมาก เพราะคณะกรรมการชุดนี้ จะต้องรับผิดชอบงานวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น ของสถานศึกษา ตลอดจนวางแผนยุทธศาสตร์ การดำเนินงานจะบรรลุเป้าหมายได้ขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการตัดสินใจและประสบการณ์ของคณะกรรมการจัดทำแผนนี้ สิ่งที่ต้อง พิจารณาก่อนการแต่งตั้งคณะจัดทำแผน คือ

1.1.1 ปัจจุบันสถานศึกษามีคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่ สามารถวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบหรือไม่

1.1.2 กรณีต้องแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ จะสรรหาคณะกรรมการ
อย่างไร

1.1.3 ควรมีกิจกรรมใดที่จะทำให้คณะกรรมการได้สร้างความสัมพันธ์
ความร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจ เกิดการทำงานเป็นทีมอย่างแท้จริง

1.1.4 คณะกรรมการจัดทำแผน จะประสานกับคณะกรรมการอื่น ๆ ของ
สถานศึกษาและของเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างไร

1.1.5 คณะกรรมการจัดทำแผนมีกลไกในการตัดสินใจหรือให้
ข้อเสนอแนะอย่างไร

1.1.6 คณะกรรมการจัดทำแผน จะสื่อสารกับกลุ่มที่ตนเป็นผู้แทนมา และ
กับสมาชิกของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของสถานศึกษา ให้ความรู้ ความ
เข้าใจในโครงการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างไร

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน

สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน ซึ่งควรประกอบด้วยบุคลากร
จากสถานศึกษา ชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทน
ศิษย์เก่า ผู้ปกครองนักเรียน ที่มีกองทุนสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ผู้แทนชุมชน เจ้าหน้าที่เขตพื้นที่การศึกษา และอาจมีผู้แทนนักเรียน หรือ ผู้แทนจากกลุ่ม
วิชาชีพอย่างหลากหลาย เช่น องค์กรสังคม องค์กรธุรกิจ นักจิตวิทยา นักแนะแนว นัก
หลักสูตร เป็นต้น จำนวนของคณะกรรมการการจัดทำแผน ให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษา
แต่ไม่ควรเป็นคณะใหญ่มาก ทั้งนี้ ควรพิจารณาบนพื้นฐานด้านขนาดของสถานศึกษา และ
ประสิทธิภาพการดำเนินงาน นอกจากนี้เพื่อให้สามารถจัดทำแผนได้อย่างราบรื่น คณะจัดทำ
แผนควรเป็นผู้มีทักษะอย่างดียิ่งในด้านการจัดองค์กร เป็นที่นับถือของชุมชน เป็นที่ยอมรับว่า
เป็นพนักงานได้ประสบความสำเร็จ และเป็นตัวแทนหลักของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา
คณะกรรมการจัดทำแผนควรมอบหมายคณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ
ดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อการดำเนินงานจัดทำแผนที่มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การทำความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่

คณะกรรมการจัดทำแผน มีหน้าที่รับผิดชอบในการคิดโครงการ ที่จะ
ตอบสนองนโยบายด้านการศึกษาของเขตพื้นที่ ของประเทศ และความต้องการของชุมชน
ตลอดจนการสร้างแรงสนับสนุนแผน

การวางแผนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างถูกหลักวิชาและการตัดสินใจที่อาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพด้านต่าง ๆ จะนำไปสู่กระบวนการปฏิรูปสถานศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. การประเมินเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างรอบด้าน
2. การปรับเป้าหมายและทิศทางการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การพัฒนาหรือเลือกใช้รูปแบบ วิธี หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองสภาพปัญหา และความจำเป็น และเป็นโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และยุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

4. การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม

5. การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาชีพของบุคลากรทางการศึกษา
6. ยุทธศาสตร์และวิธีการทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
7. การพัฒนาระบบข้อมูลการประเมิน
8. แผนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการประชุมระยะแรก คณะกรรมการจัดทำแผน มักจะอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิด สร้างความสามัคคีและความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายของแต่ละบุคคลและหมู่คณะ ถือเป็นช่วงเวลาของการประเมินศักยภาพของคณะกรรมการและพิจารณามอบหมายบทบาทหน้าที่แต่ละบุคคลจะรับผิดชอบไป ซึ่งอาจประกอบด้วยผู้ประสานงานภายในกลุ่ม ผู้ประสานงานด้านข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ผู้ประสานงานทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญการประเมินผล ผู้ประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ครูผู้สอน กลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน และหน่วยงานส่วนกลาง เป็นต้น

3. การประสานความร่วมมือทางวิชาการ

สถานศึกษาจะได้รับประโยชน์ สามารถจัดทำแผนได้อย่างถูกต้อง หากได้ประสานขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานในพื้นที่ในการจัดทำแผน เพราะในบางครั้งความใกล้ชิดกับสถานการณ์อาจทำให้มองสถานการณ์ของสถานศึกษาไม่ชัดเจน ประสพการณ์จากผู้มีความชำนาญมากกว่า จึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง ฉะนั้นตั้งแต่ช่วงต้น

ของการดำเนินการคณะกรรมการจัดทำแผนควรกำหนดการขอรับความร่วมมือในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากเขตพื้นที่ และหรือสถานศึกษาที่มีความเด่นในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยและหน่วยงานในพื้นที่ ตลอดจนอาจขอความร่วมมือในการวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น การเขียนเป้าหมายที่ดีหรือการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4. การวางแผนทำงานของคณะกรรมการจัดทำแผน

การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นงานที่ต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์ อภิปราย ทบทวนข้อมูลที่สะท้อนผลลัพธ์จึงมักใช้เวลาเกือบตลอดปีการศึกษา ดังนั้น คณะกรรมการจัดทำแผนควรประชุมพิจารณาร่วมกัน เพื่อกำหนดกรอบภาระงานและกรอบเวลาไว้ล่วงหน้า ทำให้เห็นภาพการดำเนินงานตลอดแนวที่เป็นภาระงานในกระบวนการจัดทำแผน วาระที่กำหนดล่วงหน้าทำให้กรรมการได้ทราบ ได้เตรียมการและร่วมประชุมยังผลให้การพัฒนาแผนสามารถคงความเป็นประสิทธิภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 2 การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ขั้นนี้เป็นหัวใจของกระบวนการวางแผน สถานศึกษาจะได้รู้สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา และลำดับของประเด็นการพัฒนา ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องมากกับข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนและผลการเรียนของผู้เรียน โปรแกรมการจัดการเรียน การสอนสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก ที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาเป็นต้น ในขั้นที่ 2 นี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทำความเข้าใจวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
2. การจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา
3. การสำรวจความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียน
4. การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียน และ

กำหนดประเด็นสำคัญการพัฒนา

การประเมินความต้องการและความจำเป็นจะต้องดำเนินการกับทุกกิจกรรมของสถานศึกษากว่าคือ ได้รับความข้อมูลของสถานศึกษาครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้สามารถเข้าใจกับปัญหาและสภาพปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้ การตรวจสอบความต้องการของผู้เรียน จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และประสบการณ์ ทั้งจากมุมมองของผู้เรียนเอง จากผู้ปกครอง ครูผู้สอนผู้บริหาร และสมาชิกในชุมชน จะทำให้สามารถจัดการเรียนการสอน สนองแก้

ผู้เรียน ได้ครอบคลุมขึ้น คณะกรรมการจัดทำแผนของสถานศึกษา จะต้องรวบรวมข้อมูลที่สถานศึกษาได้ทำการประเมินไว้ให้ได้อย่างเพียงพอที่จะนำมาใช้กำหนดทิศทางของแผน และจัดทำโครงการที่ต้องเน้นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาได้

ข้อมูลจากการประเมินสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นทั้งระบบของสถานศึกษานี้เป็นหัวใจของกระบวนการวางแผนทั้งนี้เพราะการกำหนดวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาจะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่ได้มานี้ ทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้คณะกรรมการจัดทำแผนสามารถระบุประเด็นที่ต้องพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น และสามารถกำหนดเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาได้แม่นยำ เนื่องจากสถานศึกษาได้ระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของตนไว้ ได้กำหนดจุดเน้นด้านต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบหลักของระบบการจัดการศึกษาที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1. การทำความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ในการทำความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

1.1 เมื่อเริ่มกระบวนการประเมินความต้องการและความจำเป็น

คณะกรรมการจัดทำแผนอภิปรายกันภายในกลุ่มถึงเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ผลการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา สิ่งที่จะพัฒนาปรับปรุง เพื่อผู้เรียน ผลสรุปจากการอภิปรายจะนำไปสู่ความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษาได้ชัดเจน

1.2 ภายหลังจากประเมินความต้องการและความจำเป็น คณะกรรมการจัดทำแผน จึงนำข้อมูลที่ได้มาประมวลให้เกิดความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา

2. การจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา ภาพรวมของสถานศึกษาเป็นสังเขป

สาระสำคัญของข้อมูลปัจจุบันด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่รวบรวมไว้ ณ แหล่งเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วเกี่ยวกับผู้เรียน บุคลากรของสถานศึกษา ชุมชน โดยรอบ หลักสูตรที่จัดเป็นต้น ข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษานี้ เป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการจัดทำแผน เพราะให้ข้อมูลภูมิหลัง เพื่อความเข้าใจบริบทของกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนให้ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำแผน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาแห่งนี้เป็นอย่างไรมากที่สุดที่มีจุดแข็งอย่างไร วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้นั้น มีเป้าหมายชัดเจนรองรับ ทำให้สามารถบรรลุผลแห่งวิสัยทัศน์นั้นได้หรือไม่ เป็นต้น ขอบข่าย ข้อมูลที่ใช้จัดทำภาพรวมของสถานศึกษา นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ควรครอบคลุมความพยายามของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพ พร้อม

ผลสำเร็จของการดำเนินงาน และเป้าหมายอันเป็นจุดท้าทายความสามารถที่สถานศึกษาได้กำหนดขึ้น ใน 5 ด้าน ต่อไปนี้

1. ผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน

1.1 ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศและของเขตพื้นที่การศึกษาเพียงใด

1.2 ผู้เรียนมีผลการเรียนตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศและของเขตพื้นที่การศึกษาในระดับใด

1.3 จำนวนร้อยละของผู้เรียนที่ได้ผลการเรียนแต่ละกลุ่มประสบการณ์/หมวดวิชา (แยกตามระดับชั้น)เทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้เป็นอย่างไร

1.3.1 อัตราการสำเร็จการศึกษาและการย้ายสถานที่เรียน

1.3.2 จำนวนการเข้าศึกษาต่อ มีมากน้อยเพียงใด ราบรื่นหรือไม่

2. หลักสูตรและการเรียนการสอน

2.1 หลักสูตรของสถานศึกษามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันระหว่างวิชาและระดับชั้นเพียงใด

2.2 ผู้บริหารและครูผู้สอน ได้ดำเนินการประการใด เพื่อสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาใช้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

2.3 สถานศึกษามีโอกาสเพียงใดในการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและได้ดำเนินการกระการใด

2.4 สถานศึกษา ใช้ผลการประเมินผู้เรียนเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาการสอนของครูเพียงใด

3. การพัฒนาวิชาชีพ

3.1 ครูมีโอกาสได้เข้ารับการพัฒนาวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อหน้าที่การงานหรือไม่

3.2 ครูสามารถเลือกที่จะเข้ารับการพัฒนาวิชาชีพที่ต้องการตามที่ได้รับโอกาสหรือไม่

3.3 หัวข้อใดเป็นที่สนใจของบุคลากรส่วนใหญ่มากที่สุด ใครเข้าร่วมมีการติดตามผลอย่างไร

3.4 ครูทำงานประสานร่วมมือกันเป็นทีมหรือไม่ มีเครื่องมือใดเพื่อประเมินว่าครูมีการทำงานในลักษณะประสานความร่วมมือ และควรจะทำอย่างไรเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมการประสานร่วมมือกันยิ่งขึ้นในหมู่คณะครู

4. การจัดองค์กรและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา

4.1 สถานศึกษามีการกำหนดและมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบแก่บุคลากรอย่างไร

4.2 จำนวนผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีจำนวนเท่าใด และขนาดชั้นเรียนเอื้อต่อการจัดกิจกรรมหรือไม่

4.3 มีการจัดสรรเวลาอย่างเพียงพอในวิชาต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนอย่างเพียงพอ

4.4 ครูผู้สอนมีสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจในนโยบายของสถานศึกษาได้หรือไม่

4.5 ครูผู้สอน มีบทบาทอย่างไรในการตัดสินใจในด้านการวัดผลที่สถานศึกษาใช้ประเมินผู้เรียนแต่ละคนหรือใช้ในการประเมินโครงการทั้งหมด

4.6 การสื่อสารนโยบายของสถานศึกษาให้ครูผู้สอนผู้ปกครองบุคลากรอื่นของสถานศึกษาและผู้เรียน เป็นไปโดยง่ายหรือยาก ตลอดจนการเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมแก้ปัญหาของสถานศึกษา

5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

5.1 ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนของผู้เรียนด้วยวิธีการใด

5.2 ผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวข้องอย่างไรในการตัดสินใจของสถานศึกษา มีบริการสุขภาพและบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวหรือไม่

5.3 ผู้ปกครองสามารถได้พัฒนาทักษะการเลี้ยงลูก หรือโอกาสทางการศึกษาจากสถานศึกษาหรือไม่

ในการจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนควรได้พิจารณาประเด็นต่อไปนี้ด้วย เช่น ขอบข่าย กรอบ สารระข้อมูลที่จะทำการประเมิน วิเคราะห์ และรายงานผู้รับผิดชอบการเก็บและจัดทำข้อมูล ระบบการจัดการเพื่อเก็บและจัดทำข้อมูล ประเภทและจำนวนข้อมูลที่จะจัดเก็บ ให้เลือกอย่างระมัดระวัง ในกรณีที่ต้องการข้อมูล

เพิ่มเติม จะมีวิธีการในการเก็บอย่างไรรูปแบบการนำเสนอข้อมูลเพื่อประกอบคำบรรยายต้องมีความหลากหลายเช่น ใช้แผนภูมิ กราฟ การจัดพิมพ์และเผยแพร่ โดยที่เป็นการสะท้อนภาพของสถานศึกษา นั้นภาพรวมของสถานศึกษาต้องเป็นเอกสารที่มีเนื้อหาสาระสำคัญ มีข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้นำเสนอในลักษณะที่เข้าใจง่ายด้วยรูปแบบหลากหลาย โดยใช้คำบรรยายประกอบภาพ แผนภูมิ กราฟ ไม่ยาวเกินไปและเริ่มต้นด้วยสาระสำคัญที่สุด ก่อนจะเป็นที่ดึงดูดความสนใจ ได้มากกว่า

การจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์ทั้งเพื่อใช้วางแผนและเพื่อนำเสนอไว้ในแผน ในกรณีที่ใช้วางแผน จะต้องให้ข้อมูลที่มีคุณค่าต่อความเข้าใจของคณะจัดทำแผน ฉะนั้น ข้อมูลอาจมีมากและละเอียดได้ แต่ในกรณีเพื่อนำเสนอไว้ในแผนจะมีจุดประสงค์เพื่อเป็นสาระให้ทราบและเข้าใจข้อมูลปัจจุบันของสถานศึกษา สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา และประเด็นที่สำคัญบางประเด็น นั้นรูปแบบการนำเสนอจะต้องสั้นกะทัดรัด แต่ให้เนื้อหาสาระได้มากและเข้าใจง่าย แต่หากมีข้อมูลสำคัญมากและต้องการนำเสนอควรแนบไว้ในภาคผนวกของแผน

3. การสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียน

การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉะนั้นจะต้องมีการจัดการคุณภาพทั้งระบบของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถสนองเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนนี้จึงเป็นการอภิปรายข้อมูลที่มีอยู่ปัจจุบัน และสำรวจเจาะลึกข้อมูลเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียน เพื่อให้ทราบสาเหตุ ปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดอันจะนำไปสู่การจัดทำแผนที่รอบคอบ โดยมีข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด

3.1 การกำหนดวิธีการและแผนการเก็บข้อมูล

ด้วยการใช้ข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษา ความเข้าใจในวิสัยทัศน์ภารกิจ และคุณค่าร่วมของสถานศึกษา ในขั้นนี้คณะกรรมการจัดทำแผน ควรจะเริ่มกำหนดกรอบการอภิปรายเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนการสอน แนวการจัดการเรียน การสอน แนวปฏิบัติและการบริหารจัดการของสถานศึกษา แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คุณลักษณะของสถานศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ การอภิปรายดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางนำไปสู่การคิดเห็นร่วมกันในประเด็นที่จะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือประเด็นที่สถานศึกษา

จำเป็นต้องพัฒนา จากการอภิปรายมักจะมีประเด็นต่างเกิดขึ้น คณะจัดทำแผนจึงต้องประเมินว่าต้องมีการเก็บข้อมูลใดเพิ่มเติมอีกบ้าง นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องรู้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนอีกด้วยการสำรวจความต้องการของผู้เรียนในลักษณะเจาะลึกข้อมูล โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนและผู้เรียนอย่างหลากหลาย จะทำให้ทราบความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนได้ถูกต้อง ยิ่งขึ้น

ในการออกแบบการเก็บข้อมูล มีสิ่งที่คณะจัดทำแผนควรพิจารณา คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีอยู่แล้วหรือไม่ หากมีอยู่แล้วมีความเหมาะสมสามารถใช้ได้หรือไม่ หรือควรพัฒนาขึ้นใหม่ เครื่องมือที่มีอยู่หรือที่พัฒนาใหม่นั้น ง่ายต่อการใช้เก็บข้อมูลหรือไม่ รูปแบบการเก็บข้อมูลสะดวกต่อการสรุปและวิเคราะห์หรือไม่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการเลือกสร้างเครื่องมือ การพิจารณากลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลที่จะเก็บรวบรวมทั้งการวางแผนในการวิเคราะห์ และรายงานผลอย่างไร ข้อมูลที่ต้องการจะเก็บจากกลุ่มประชากรทั้งหมดหรือจากกลุ่มตัวอย่างโดยมีระบบการสุ่มข้อมูลอย่างไร มีการวางแผนการรายงานข้อมูลอย่างไร และนำเสนอข้อมูลด้วยรูปแบบใดเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ และสถานศึกษามีสถานที่เก็บและรักษาข้อมูลดิบและรักษาความลับของคำตอบต่าง ๆ อย่างไร เช่น ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอจากการสัมภาษณ์ ต้นฉบับ คำตอบแบบสอบถาม

สถานศึกษาแต่ละแห่งย่อมออกแบบการเก็บข้อมูลแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยเช่น ทรัพยากรด้านกำลังคนและงบประมาณ อย่างไรก็ตามอาจช่วยให้ประหยัดเวลาและงบประมาณได้หากนำเครื่องมือที่เคยมีมาก่อน หรือเครื่องมือมาตรฐาน หรือเครื่องมือที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใช้หรือปรับปรุง หากเครื่องมือเหล่านั้นยังเหมาะสมสามารถใช้ได้

สำหรับแหล่งข้อมูลสามารถเก็บได้จากบันทึกและรายงานของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา สถิติที่จัดทำโดยหน่วยงานในชุมชน การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือสัมภาษณ์ตัวต่อตัว เก็บจากบุคลากรกลุ่มเป้าหมาย จากการสังเกตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนทั่วทั้งสถานศึกษา ตัวอย่าง ผลงานของผู้เรียน และผลการวัดและประเมินอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ผลสูงสุดและเป็นลักษณะไม่เป็นทางการคือ การ “ตามไปดู” โดยเป็นเงาตามตัวผู้เรียนว่าในแต่ละวันผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ รู้สึกอย่างไรในการปฏิบัติกิจกรรมตามตารางสอนของตน วิธีการนี้เป็นประโยชน์ทั้งกับครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง

3.2 การเก็บข้อมูลและสรุปหลักฐาน การออกแบบอย่างดีจะทำให้กระบวนการเก็บและสรุปข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการเก็บข้อมูล ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 คำถามหรือข้อความที่ใช้มีความเหมาะสม และเป็นคำถามที่จำเป็น การเขียนประโยค การสะกดคำถูกต้องผ่านการตรวจสอบมาอย่างดี

3.2.2 มีการอธิบายวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลแต่ละชั้นซึ่งอาจเขียนอธิบายวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมและของคำถามแต่ละข้อ นอกจากนี้ยังควรแจ้งให้ทราบว่าจะนำข้อมูลไปใช้อย่างไร ตลอดจนเน้นด้วยว่าเป็นการขอความร่วมมือด้วยความสมัครใจ

3.2.3 ให้ความมั่นใจแก่ผู้ถูกสำรวจว่าคำตอบของเขาจะถูกเก็บเป็นความลับ

3.2.4 ใช้เวลาเพียงพอในการไตร่ตรอง ตอบคำถามและส่งคืนแบบสอบถามโดยไม่ควรมีการเร่งรัด และมีผู้อยู่ประจำการคอยตอบข้อปัญหา ข้อซักถามข้อหาหรือต่าง ๆ

3.2.5 ข้อมูลที่เก็บมีความเป็นปัจจุบันและจากแหล่งหลากหลายเพื่อการสรุปผลที่เที่ยงตรงถูกต้อง

3.2.6 มีความมั่นใจว่าเครื่องมือเก็บข้อมูลทุกชิ้น กระชับได้ใจความและตรงประเด็น ไม่ควรเก็บข้อมูลมากเกินไปจนความสามารถในการจัดการข้อมูลแม้ว่าข้อมูลทุกชิ้นจะมีความสำคัญ

3.2.7 คิดหาวิธีในการสรุปข้อมูลที่ได้มาอย่างมากมายจากการเก็บข้อมูลภายหลังที่เลือกเครื่องมือสำรวจและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทต่าง ๆ ได้แล้วก็ถึงขั้นการจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลและการสรุปข้อมูล ในขั้นนี้มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการได้แก่ กำหนดและแจกจ่ายแบบสำรวจข้อมูล ระบุบุคคลที่จะตอบแบบสอบถามและรับการสัมภาษณ์ จัดทำแผนรับข้อมูลและติดตามข้อมูลจากผู้ที่ยังไม่ส่งแบบสำรวจ หรือยังไม่ได้ตอบรับการสัมภาษณ์ และกำหนดวิธีการทำตารางแสดงข้อมูลและนำเสนอผลข้อมูลเมื่อได้รับแบบฟอร์มข้อมูล บันทึกการสัมภาษณ์ หรือสรุปผลการอภิปรายของกลุ่มเป้าหมายกลับคืนมา คณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการจัดทำแผนก็จะแยกประเภทข้อมูล นับและบันทึกผลลงในแบบที่สะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และเพื่อปกป้องบุคคลผู้ให้ข้อมูล จะไม่เอ่ยชื่อหรือระบุข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับผู้นั้นลงในแบบสอบถาม

ในการเลือกรูปแบบเพื่อจัดทำและนำเสนอข้อมูล คณะกรรมการจัดทำแผน ควรให้คำปรึกษาแก่คณะอนุกรรมการอย่างใกล้ชิดในการวิเคราะห์ ตีความ และนำเสนอข้อมูล การใช้ตาราง แผนภูมิ และกระดาษแจกแจงข้อมูล จะช่วยให้การนำเสนอข้อมูลเป็นรูปแบบที่เด่น และเห็นความสัมพันธ์กันระหว่างข้อมูล สำหรับการสรุปข้อมูลให้คำนึงถึงผู้อ่านทุกกลุ่มทุกระดับ อ่านเข้าใจง่าย ข้อมูลได้อธิบายถึงจุดเด่นของหลักสูตรที่จัด สิ่งที่ต้องหวั่งใยเอาใจใส่ปรับปรุงแก้ไขและความต้องการในอนาคตที่ควรกำหนดเป็นเป้าหมายต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนและกำหนดประเด็นสำคัญของการพัฒนา

ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่การวางแผน เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญการพัฒนาจะนั้นจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนที่ต้องใช้แรงกาย แรงใจมากในการทบทวนข้อมูลจัดลำดับความต้องการ และกำหนดประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา ในขั้นนี้จะพบว่า การดำเนินงานมิใช่จะราบรื่น เรียงลำดับเนื่องจากข้อมูลอาจมีปัญหา เช่น มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ ข้อมูลไม่ตรงกัน ขัดแย้งกัน ตรงกันข้ามบ้าง ไม่ชัดเจนบ้าง ฉะนั้นจะต้องมีการอภิปรายเนื้อหาของข้อมูลกันอย่างหนัก การใช้คณะผู้ทบทวนข้อมูลมากกว่า 1 คณะ มาตรวจสอบข้อมูลจะทำให้มั่นใจในความถูกต้องของการวิเคราะห์ยิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงควรใช้เวลากับการศึกษาข้อมูล หาความหมายที่สะท้อนอยู่ในข้อมูลและอภิปรายเนื้อหาของข้อมูลก่อนที่จะสรุปและออกแบบวางแผน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษาจะเป็นตัวกำหนดทิศทางในการตั้งเป้าหมาย เพื่อปรับกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการบริหารจัดการของสถานศึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูลจะต้องอภิปรายและตัดสินใจร่วมกันหาคำตอบต่อไปนี้ให้ได้

1. สถานศึกษามีจุดเด่น – จุดด้อยในเรื่องใดบ้าง ข้อมูลควรเป็นสิ่งที่สะท้อนมาจากมุมมองของผู้เรียน โดยเฉพาะในด้านวิชาการและการเรียนการสอนมากกว่าการเน้นเฉพาะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากร และต้องมีหลักฐานที่สนับสนุนข้อสรุปนั้น ๆ
 - 1.1 ผู้เรียนของสถานศึกษาในปัจจุบันมีความต้องการเรียนรู้ในด้านใด พร้อมทั้งหลักฐาน หรือร่องรอยที่สนับสนุนข้อสรุปเกี่ยวกับความต้องการเหล่านั้น
 - 1.2 ข้อมูลด้านใดที่ยังอ่อน ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องรู้เพิ่มเติมและหากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมจะมีวิธีคิดตามอย่างไร

1.3 ข้อมูลที่ได้รับซึ่งประเด็นใดบ้างที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงก่อน

1.4 กลุ่มต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น ผู้พิการ บุคลากรของกลุ่มแรงงาน ย้ายถิ่น กลุ่มเพศหญิงเพศชาย เป็นต้น มีความต้องการอะไรบ้างที่แตกต่างกัน

1.5 ข้อมูลที่ได้รับและทบทวนมาโดยลำดับ สถานศึกษาสามารถนำมาใช้ในการกำหนดเป้าหมายพัฒนา และตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จได้หรือยัง เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวัดความก้าวหน้าและผลผลิตที่คาดหวังในลักษณะที่สามารถวัดได้ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน

ให้นำจุดเด่นจุดด้อยและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการอภิปรายและวิเคราะห์นี้มาจัดกลุ่มตามประเด็นที่เกี่ยวข้องเป็นแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการจัดองค์กรและบริหารของสถานศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งสะท้อนสถานะปัจจุบันของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการจัดทำแผน จะต้องนำมาเขียนสรุปและกำหนดเป็นประเด็นสำคัญการพัฒนา (Focus Areas) ตามความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานทั้งระบบของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้นมุ่งสู่กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ การปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ คุณลักษณะของผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตร

การที่คณะทำงานจัดทำแผน ต้องกำหนดลำดับการปรับปรุงพัฒนา ก่อนหรือหลัง ตามความจำเป็นเร่งด่วน เพราะในการปรับปรุงพัฒนาจะมีข้อจำกัดด้านศักยภาพ และทรัพยากรของสถานศึกษา จึงเป็นการยากที่จะให้สถานศึกษาแก้ไขพัฒนา ปรับปรุงหลายประเด็นได้ในปีใดปีหนึ่ง นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลอาจพบว่าบางโครงการที่สถานศึกษาดำเนินการอยู่ไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนต้องยุติหรือปรับเปลี่ยนนี้คือหัวใจของการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่ไม่ทำทุกอย่างที่เร่งด่วน แล้วจัดหาทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุผล ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการจัดทำแผนต้องจัดทำข้อเสนอแนะให้ชัดเจนว่า มีประเด็นใดที่ต้องดำเนินการ และควรดำเนินการประเด็นใดก่อนบ้าง ซึ่งอาจเป็นเพียง 1 หรือ 2 ประเด็นในปีเริ่มต้น และประเด็นอื่น ๆ เป็นจุดเน้นเพื่อการพัฒนาในปีที่ 2 หรือ 3 ถัดไป ขั้นนี้ถือว่าเสร็จสิ้นการประเมินความต้องการและความจำเป็นอย่างสมบูรณ์

ขั้นที่ 3 : การวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและพิจารณาแนวทางแก้ไขตามประเด็นสำคัญ การพัฒนา

ขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์สาเหตุและปัญหา หรือความต้องการตามประเด็นสำคัญ การพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาความต้องการอย่างถ่องแท้โดยใช้กระบวนการ อภิปรายระดมพลังสมองและตัดสินใจที่สำคัญร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นที่ 3 นี้ ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนประเด็นสำคัญการพัฒนา
2. ตัดสินใจเลือกประเด็นที่จะดำเนินการ
3. เขียนเป้าหมายการพัฒนา
4. เขียนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

ในขั้นนี้ คณะกรรมการจัดทำแผนจะเริ่มกระบวนการพิจารณาหาแนวทางปรับเปลี่ยนแก้ไขปัญหา หรือเสริมสร้างจุดเด่นให้กับสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเรียนการสอน และการให้บริการผู้เรียน กระบวนการสำคัญที่ใช้คือ การอภิปรายระดมพลังสมองจากทุกคน ร่วมกันคิดอย่างกว้างขวางอันนำไปสู่การตัดสินใจ กำหนดเป้าหมาย การพัฒนา และยุทธศาสตร์ที่เลือกใช้เพื่อการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาโดยดำเนินการดังนี้

1. ทบทวนประเด็นสำคัญการพัฒนา ทำความเข้าใจรายงานเสนอแนะประเด็นสำคัญการพัฒนาที่ได้จากการประเมินความต้องการและความจำเป็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลำดับประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาหรืออื่น ๆ ไว้แล้ว

2. ตัดสินใจเลือกประเด็นที่จะดำเนินการ กัดสรรประเด็นที่จะดำเนินการบนพื้นฐานความจำเป็นเร่งด่วนแล้วกำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนา จากนั้นอภิปรายวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ของแต่ละประเด็นที่จะพัฒนา พิจารณาหลักฐานร่องรอยอย่างละเอียดรอบคอบ หาแนวทางแก้ไข และปรับแต่งแนวทางแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.1 จากการอภิปราย แสวงหาแนวทางจากมุมมองที่หลากหลาย และการพิจารณาดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่สอดคล้องกันทั่วทั้งสถานศึกษา จะทำให้ได้ประเด็นสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ค่อย ๆ คมชัดเป็นรูปธรรม

2.2 แนวทางแก้ไขปัญหบางประเด็นเป็นลักษณะในเชิงมหภาคต้องเกิดการปรับเปลี่ยนในกิจกรรมของทุกฝ่ายทั้งสถานศึกษา อาจจะใช้งานวิจัยที่สมบูรณ์รองรับ

การดำเนินงาน เช่น การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องมีการทำอย่างทั่วทั้งสถานศึกษา แต่แนวทางแก้ไขของบางประเด็นอาจมีลักษณะเพียงเพิ่มเติมบางสิ่งเข้าไป แต่ก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกันหลายครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยแต่ก็ส่งผลสะท้อนที่สำคัญ เช่น การจัดให้มีการพัฒนาวิชาชีพเพิ่มเป็นพิเศษ การเพิ่มยุทธศาสตร์ การสื่อสารระหว่างระดับชั้นหรือกลุ่มครูผู้สอน สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดความต่อเนื่องในช่วงต่าง ๆ หรือการเข้าถึงชุมชนให้มากกว่าจะสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงาน องค์กรธุรกิจต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ปรึกษาแก่ผู้เรียนหรือช่วยเหลือในเรื่องเทคโนโลยี

2.3 ผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้จากการตั้งสมมติฐาน ประสบการณ์มานาน ทำให้เข้าใจในสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของสถานศึกษา แต่ควรหลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกจากสัญชาตญาณเพียงอย่างเดียวมาตัดสินใจ การจัดทำโครงการ แนวทางที่ถูกต้องควรมาจากกระบวนการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานข้อมูลสารสนเทศและการประเมินความต้องการและความจำเป็น ทั้งนี้พึงระลึกเสมอว่าการแก้ปัญหาโดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบในสภาพที่ทรัพยากรจำกัดจะทำให้เกิดความเสียหายได้

ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข คณะกรรมการจัดทำแผนควรพิจารณาแต่ละประเด็นให้ครบทุกด้าน ตามที่รายงานการประเมินความต้องการและความจำเป็นเสนอแนะไว้ และควรทำเป็นเอกสาร โดยอาจใช้รูปแบบเอกสารที่แยกเป็นด้านสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข จะช่วยให้สะดวกขึ้น และสามารถจัดกรอบสาระการอภิปรายที่ลึกถึงถึงรากของปัญหาได้สามารถดึงข้อมูลจากทุกฝ่ายทำให้แก้ปัญหาได้รอบด้านยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนา(วัตถุประสงค์) และแผนปฏิบัติการรายปีได้ตรงประเด็น ตัวอย่างการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข

3. เขียนเป้าหมายการพัฒนา

เขียนเป้าหมายพัฒนาจากประเด็นสำคัญการพัฒนาของด้านต่าง ๆ ที่ได้ทำการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขไว้แล้ว บางครั้งหนึ่งเป้าหมายอาจเกิดจากประเด็นสำคัญการพัฒนาหลายประเด็นหรือเป้าหมายอาจสะท้อนประเด็นจากด้านต่าง ๆ และไม่ควรมีมากเกินไปจนไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วน เป้าหมายการพัฒนาควรมีลักษณะดังนี้

พิจารณา

3.1 เขียนโดยยึดผู้เรียน มุ่งเน้นผลลัพธ์จากการปรับปรุงคุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และสนองตอบมาตรฐานผู้เรียน

- 3.2 มีความสอดคล้องกับการกิจของสถานศึกษา
- 3.3 มีความชัดเจน ไม่เกินจริง และสามารถวัดได้
- 3.4 มีกรอบเวลาอันเหมาะสมเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จการเขียน

เป้าหมายการพัฒนา อาจใช้รูปแบบดังภาพที่ 2

| | |
|----------------------------|--|
| ข้อมูลพื้นฐาน | (ระบุผลการปฏิบัติปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อมูลสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนา) |
| เป้าหมาย | (ระบุเป้าหมายการพัฒนา) |
| การประเมินผล ความสำเร็จ | (ระบุเครื่องมือที่ใช้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานและตัวบ่งชี้หรือระดับผลการปฏิบัติที่แสดงความก้าวหน้าอย่างพอเพียง) |
| กรอบเวลา | (ระบุระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด เช่น 1 ปี 2 ปี หรือ 3 ปี เป็นต้น) |

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 2 การเขียนเป้าหมายการพัฒนา

4. เขียนยุทธศาสตร์การพัฒนา

เขียนยุทธศาสตร์การพัฒนาจากแนวทางแก้ไขปัญหาที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว
ยุทธศาสตร์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

4.1 ยุทธศาสตร์ต้องสามารถปฏิบัติได้ มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม โดยเฉพาะ ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ต้องมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโดยอยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีหรือหลักวิชาการที่ถูกต้อง และมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุนประสิทธิภาพปะละประสิทธิผล

4.2 แต่ละเป้าหมายการพัฒนาจะมียุทธศาสตร์รองรับ ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานให้บรรลุผลต่อไป

4.3 ยุทธศาสตร์จะต้องบอกเกี่ยวกับระยะเวลา งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรที่จำเป็นเพื่อให้เกิดการดำเนินงาน ได้ตามเป้าหมาย

4.4 ยุทธศาสตร์มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและพื้นที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลการพัฒนา คณะกรรมการจัดทำแผนจำเป็นต้องมีความรอบรู้ในบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ที่ใช้ควรเป็นยุทธศาสตร์ ที่สามารถก่อให้เกิดผลดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และบรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน เช่น จัดให้มีการขยายสัดส่วนเวลาเรียนในแนวทางที่เหมาะสม การจัดโปรแกรมพิเศษให้ก่อนหรือหลังเลิกเรียน การจัดโปรแกรมภาคฤดูร้อน
2. เพิ่มพูนศักยภาพผู้เรียน เช่น จัดให้มีหลักสูตรเข้าชั้น ก้าวหน้าสนองผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงและหลักสูตรซ่อมเสริมเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาด้านการเรียน
3. ส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการให้ได้รับการศึกษา
4. ส่งเสริมการเรียนการสอน โดยเน้นว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดและการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง
5. ส่งเสริมการรักการอ่าน
6. พัฒนาแนวทางช่วยเหลือผู้เรียนช่วงรอยต่อระหว่างก่อนประถมศึกษากับระดับประถมศึกษา
7. ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนโดยบุคลากรที่มีความสามารถทางวิชาชีพระดับสูง
8. ปรับปรุงพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องให้แก่ครูผู้สอนบุคลากรทุกฝ่าย สนับสนุนการสอนบริหาร และหากเป็นไปได้แก่ผู้ปกครองด้วย
9. ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 4 การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปี

ในขั้นนี้เป็นการวางเค้าโครงแผนปฏิบัติการรายปี และสร้างให้เกิดความผูกพันในภาระหน้าที่ของบุคลากรของสถานศึกษา ให้รับทราบปัญหา เป้าหมายการพัฒนา ตลอดจนร่วมพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุม รอบคอบยิ่งขึ้น และยอมรับที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกัน ในขั้นที่ 4 นี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปี

2. การตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนากับแผนปฏิบัติการรายปี

1. การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปี

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งระบบอย่างรอบด้านเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีความท้าทายต่อความสามารถของผู้เรียน ฉะนั้นยุทธศาสตร์ที่กำหนดจึงต้องก่อให้เกิดการปรับปรุงทุกด้านเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และต้องครอบคลุมความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียนทุกกลุ่มทั้งสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ย้ายถิ่นตามผู้ปกครอง ผู้เรียนเก่ง มีพรสวรรค์ มีความสามารถพิเศษเป็นเลิศ ตลอดจนผู้เรียนที่มีปัญหาต่าง ๆ

เมื่อคณะกรรมการวางแผน ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนา และยุทธศาสตร์ที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี แผนนี้จะเป็นการสังเขปกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนั้นจะเห็นความเชื่อมโยงสอดคล้องเป็นลำดับตั้งแต่ เป้าหมายการพัฒนาที่ได้มาจากการวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาและลำดับกิจกรรมของยุทธศาสตร์นั้น ๆ แผนปฏิบัติการรายปีโดยทั่วไปจะมีส่วนประกอบสำคัญ ต่อไปนี้

1. บุคลากรที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์นั้น ๆ

2. กรอบเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดของกิจกรรม

3. ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์อันได้แก่ ฝ่าย กลุ่มวิชา สายวิชา บุคลากรที่รับผิดชอบ และงบประมาณของแต่ละกิจกรรม

4. ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จและวิธีการประเมินผล

2. การตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนาและแผนปฏิบัติการรายปี

ในการดำเนินงานเชิงระบบ การตรวจสอบเป็นขั้นตอนที่สำคัญหนึ่งของการปฏิบัติงาน ซึ่งระยะนี้ ถือเป็นโอกาสที่ดีที่คณะกรรมการวางแผนควรได้ตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างปัญหา เป้าหมายการพัฒนาและแผนปฏิบัติการรายปี เช่น สถานศึกษามีปัญหาผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำทุกระดับชั้น จึงกำหนดโครงการแก้ปัญหาวิชานี้ ฉะนั้นต้องตรวจสอบว่า เป้าหมายที่กำหนดมีความครอบคลุมทุกส่วนประกอบของปัญหาวิชาคณิตศาสตร์หรือไม่ การพัฒนาบุคลากรที่จะดำเนินการสามารถแก้ปัญหานี้ได้หรือไม่

ผู้ปกครองและชุมชนจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไร ผู้ปกครองของกลุ่มผู้เรียนที่อ่อนมากในวิชานี้ ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการหรือไม่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคุณภาพในเขตพื้นที่การศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานอย่างไร เป็นต้น

คำถามต่อไปนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการตรวจสอบ ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่มีความชัดเจน และสามารถวัดได้หรือไม่ ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายมีความเหมาะสมเพียงใด ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของแต่ละเป้าหมายมีกำหนดไว้อย่างไร การพัฒนาวิชาชีพด้านใดที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ควรประสานความร่วมมือความช่วยเหลือทางวิชาการ หรือการสนับสนุนในการพัฒนาวิชาชีพจากแหล่งวิทยาการใด ทรัพยากรเพิ่มเติมใดบ้างในด้านบุคลากรและงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้เพื่อให้สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย เช่น ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางการสอนเฉพาะสาขาวิชา สื่อ ตำราเรียน วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีต่าง ๆ ตลอดจนกองทุนใดที่สนับสนุนการดำเนินงานได้ ระยะเวลาในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

ในขั้นนี้จะเป็นโอกาสเหมาะอีกประการหนึ่งคือ การสื่อสารให้บุคลากรของสถานศึกษาทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงานจัดทำแผน โดยเชิญชวนให้มีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ และประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการจัดทำแผนและบุคลากรของสถานศึกษาเพื่อได้รับทราบ ขจัดข้อขัดแย้ง ทำความเข้าใจให้ตรงกัน และเกิดฉันทามติในเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งยังเกิดความมั่นใจว่าเป้าหมายเหล่านั้นสามารถสนองตอบปัญหาได้อย่างแท้จริง

ขั้นที่ 5 การเขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ขั้นนี้เป็นการลงมือเขียนแผน ทั้งนี้ ควรนัดหมายเวลาด่วนหน้าเพื่อคณะจัดทำแผนสามารถร่วมเขียนแผนได้อย่างเต็มที่ แผนพัฒนาคุณภาพควรสะท้อนสิ่งต่อไปนี้ คือ แหล่งงบประมาณ การวางแผนเปลี่ยนแปลงตั้งอยู่บนพื้นฐานงานวิจัย การประเมินผลบนพื้นฐานข้อมูลการแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประสานความร่วมมือระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ

จากขั้นที่ 1 – 4 ภาระงานสำคัญหลายประการของการวางแผนได้สำเร็จลง กล่าวคือมีข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนที่ได้จากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง นับเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่เป็น

ประโยชน์ยิ่ง มีการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการ และเรียงลำดับความสำคัญเพื่อการพัฒนา มีการกำหนดยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างเสริมสนับสนุนตามข้อมูลที่ได้รับ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างรอบคอบ ฉะนั้นขั้นตอนนี้จึงเป็นการนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นแผนที่มีความต่อเนื่อง เป็นลำดับสอดคล้องกันแผนที่ที่จะต้องรับฟังข้อสังเกต ข้อเสนอแนะจากทุกคน ฉะนั้นเพื่อเอื้อให้คณะกรรมการเป็นแกนหลักทุกคนมีเวลาได้คิดแผนอย่างเต็มที่ ควรกำหนดกรอบเวลาและสถานที่ไว้ล่วงหน้าเพื่อการเขียนแผน ในขั้นตอนควรมีการอภิปรายได้อย่างเต็มที่ก่อนที่จะจัดทำร่างสุดท้าย

เพื่อให้เป็นแผนที่มีความสมบูรณ์นำไปดำเนินการได้ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องสะท้อนให้เห็นว่ามีสิ่งสำคัญ 4 ประการต่อไปนี้ด้วย คือ งบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินการแน่นอน มีการใช้ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนา มีการประเมินผลบนพื้นฐานของข้อมูล การแสดงภาวะความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประสานกิจกรรมกับโครงการอื่นหรือหน่วยงานอื่น เพื่อให้แผนที่จัดทำบรรลุ โดยแต่ละประการมีรายละเอียด ดังนี้

1. งบประมาณ การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาจำเป็นต้องมีงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ ฉะนั้นควรมีการระดมงบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ ให้เป็นงบประมาณเพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมตามโครงการที่กำหนด ในแต่ละกิจกรรมควรระบุแหล่งงบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินการเพื่อความมั่นใจได้ว่าแผนที่กำหนดมีงบประมาณรองรับและดำเนินงานได้แน่นอน

2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้สนับสนุนการแก้ปัญหาและการพัฒนาโครงการในการพัฒนาการเรียนการสอนที่กำหนดในแผน จะต้องสร้างความมั่นใจได้ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนได้ ฉะนั้น วิธีการสอนที่นำมาใช้จะต้องได้รับการศึกษาวิจัยแล้วว่ามีประสิทธิภาพจริงนำไปสู่ผลการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพผู้เรียนได้ คณะกรรมการจัดทำแผนต้องสามารถแนะนำรูปแบบการสอนต่าง ๆ ได้ด้วย

3. การประเมินผลบนพื้นฐานข้อมูลการแสดงภาวะความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรมหลักในการประเมินคุณภาพอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ การกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน การประเมินผู้เรียนเพื่อเทียบเคียงกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่การศึกษา และการประเมิน

ความก้าวหน้าของโครงการ โดยเทียบเคียงกับเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ในแผน อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การวางแผนการดำเนินการและการกำกับติดตาม เป็นขั้นตอนต่อเนื่องที่ใช้ข้อมูลทั้งจากผลการปฏิบัติของผู้เรียน และของสถานศึกษามาปรับปรุงแนวปฏิบัติและโครงการต่าง ๆ ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ในการประเมินโครงการ สถานศึกษามีแหล่งที่ต้องประเมินอยู่มากได้แก่ มาตรฐานที่ทำหายความสามารถของผู้เรียน วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ และความผูกพันในภาวะความรับผิดชอบของสถานศึกษา ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ต้องประเมินและล้วนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำหรับแหล่งที่เป็นประโยชน์ในการวัดความก้าวหน้าทางการศึกษาของผู้เรียน วัดได้จากการสอบทั้งจากข้อสอบมาตรฐานและข้อสอบที่ครูสร้างขึ้น เพิ่มผลงานผู้เรียน คะแนนผลการเรียนและข้อมูลเกี่ยวกับเวลาเรียน แผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาที่ระบุให้มีการประเมินหลาย ๆ ประเภท จะให้ข้อมูลหลากหลายที่สามารถนำมาปรับปรุงจุดด้อยของสถานศึกษา หรือของห้องเรียน ตลอดจนเสริมหรือคงจุดเด่นของสถานศึกษาให้ดีขึ้นยิ่งขึ้น นั้นแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้ไว้ในแผนด้วย คือ

1. เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพของสถานศึกษาที่กำหนดไว้อย่างไร
2. การแสดงภาวะความรับผิดชอบต่อสถานศึกษามีมาตรการอย่างไร โดยในแผนต้องมีการชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบวิธีในการวัดและรายงานความก้าวหน้าของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาที่ทำให้ครูผู้สอนใช้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งที่เต็มเต็มระบบการประเมินของชาติ ตลอดจนแผนการรายงานผลการประเมินให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นต้น
3. การประสานกิจกรรมกับโครงการอื่นหรือหน่วยงานอื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา และเอื้อให้การดำเนินงานที่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรได้กล่าวถึงด้วยว่า ได้มีการประสานงานกับโครงการหรือหน่วยงานอื่นอย่างไรบ้าง เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมที่กำหนดมีทิศทางที่ชัดเจน

ขั้นที่ 6 : การนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนนี้กล่าวถึงความสำคัญของการยอมรับและพันธะผูกพันต่อแผนพัฒนา

คุณภาพอันจะก่อให้เกิดการนำแผนไปสู่การปฏิบัติทั่วทั้งสถานศึกษา ในขั้นที่ 6 ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างการยอมรับแผน
2. มอบหมายการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ
3. ทำความเข้าใจส่วนต่าง ๆ ของแผน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างรอบด้านนั้น นอกจากการวางแผนอย่างดี ถูกต้องตามหลักวิชาการ การกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพแล้ว จะต้องมีการปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล มิฉะนั้นแผนที่จัดทำอย่างดีก็จะได้ประโยชน์ ดังนั้นสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางในการนำแผนสู่การปฏิบัติ ขั้นตอนนี้จึงเป็นทั้งการสร้างความร่วมมือ และทิศทางการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานได้ดังนี้

1. การสร้างการยอมรับแผน

สถานศึกษาสร้างการยอมรับและพันธะผูกพันต่อแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ถึงแม้ว่าในกระบวนการวางแผนได้มีการประชาสัมพันธ์แก่คณะครูผู้สอน ให้รับทราบ วิพากษ์วิจารณ์ และยอมรับแผนมาโดยตลอดแล้ว ก็ควรได้ทำต่อเนื่องกันจนขั้นสุดท้าย เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือและความผูกพันกับแผน ตระหนักในความรับผิดชอบของตนต่อผลสำเร็จของผู้เรียน และร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ในขั้นตอนนี้ สถานศึกษาโดยคณะกรรมการวางแผน ควรนำแผนฉบับร่างสุดท้ายให้บุคลากรของสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สามารถช่วยในการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ว่ายังมีส่วนประกอบใดที่ควรเพิ่มเติม เพื่อให้การวางแผนเป็นไปด้วยความรอบคอบ รอบรู้ และรอบด้านอย่างแท้จริง

2. การมอบหมายการปฏิบัติอย่างเป็นทางการ

ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้ระบุการมอบหมาย ความรับผิดชอบให้กับหน่วยงาน /บุคคลแล้ว ควรมีการส่งมอบแผนให้กับหัวหน้ากลุ่มวิชา หัวหน้าระดับชั้น ตามสายการบังคับบัญชา ตลอดจนทีมงานอย่างเป็นทางการด้วย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติจักได้ทราบหน้าที่และขอบข่ายงานที่ต้องทำ

3. การทำความเข้าใจแผน ผู้ปฏิบัติทำความเข้าใจส่วนต่าง ๆ ของแผนได้แก่

3.1 เจตนารมณ์ของสถานศึกษา : วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

3.2 เป้าหมายการพัฒนา ยุทธศาสตร์ เทคนิค วิธีการใหม่ที่กำหนดไว้ในแผนซึ่งหากยากต่อการทำความเข้าใจและปฏิบัติ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการอบรม ชี้แจง ก็ จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 แผนปฏิบัติการรายปี ทำความเข้าใจกิจกรรม / ขั้นตอนการดำเนินงาน แนวทางการประเมินความสำเร็จ และเตรียมขั้นตอนการดำเนินการในรายละเอียดยิ่งขึ้น โดย มุ่งเน้นว่าทำอะไร จึงจะให้อำนาจสำเร็จได้ตามกำหนดเวลาที่ระบุในแผน และจะมีการประเมินผล และรายงานผลการปฏิบัติงาน เป็นระยะอย่างไร

3.4 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงาน บรรลุผลสำเร็จตามแผน

เมื่อบุคลากรของสถานศึกษาได้มีความเข้าใจและเตรียมขั้นตอนการดำเนินการ แล้วก็เป็นขั้นของการเริ่มต้นทำงาน ซึ่งในระหว่างกระบวนการดำเนินงานตามแผน ถือเป็น หน้าที่ของผู้ปฏิบัติต้องรวบรวมข้อมูล และตัวเลขต่าง ๆ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่ แสดงถึงความก้าวหน้าของแผน เพื่อเตรียมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายใน สถานศึกษา และขั้นสุดท้ายของการดำเนินการตามแผน คือ การรายงานผลการปฏิบัติงานตาม แผนตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดแผนให้ผู้บังคับบัญชาได้ทราบแผนงานบางอย่างไม่มีวันสิ้นสุด เช่น การจัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์เรียนรู้ เป็นงานที่ต้องพัฒนาต่อเนื่อง ฉะนั้น ครูผู้สอนก็อาจรายงานเป็นระยะว่าได้ปฏิบัติอย่างไร เป็นไปตามแผนมากน้อยเพียงใด ได้ผลดี เพียงใด หรือมีปัญหาใดบ้าง และควรมีการปรับปรุงแผนหรือไม่ หากมีการปรับปรุงแผนจะ ได้ผลอย่างไร

โครงสร้างของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การเขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจมี ส่วนประกอบและรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษา ความซับซ้อนของภาระงานและศักยภาพของสถานศึกษาแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตามเพื่อความ ชัดเจน ความเข้าใจตรงกันของผู้ปฏิบัติ และเป็นทิศทางการพัฒนา แผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาต้องมีส่วนประกอบสำคัญต่อไปนี้เป็นอย่างน้อยที่สุด ได้แก่

1. เจตนารมณ์ของสถานศึกษา อันได้แก่ วิสัยทัศน์ และภารกิจของ สถานศึกษา

2. ภาพรวมของสถานศึกษา

3. เป้าหมายการพัฒนา และยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4. แผนปฏิบัติการรายปี ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมาย

5. การระดมทรัพยากร แหล่งสนับสนุนงบประมาณ และสรุบบงบประมาณ

โครงสร้างของแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไปนี้ จะกล่าวถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาหรือปรับให้เหมาะสมกับบริบท และวิถีการปฏิบัติของสถานศึกษาเอง

ส่วนประกอบของแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่

1. ปก

2. คำนำ

3. สารบัญ

4. ภาพรวมของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาตามสภาพชุมชนบรรยายสรุป

สาระสำคัญสั้น ๆ เพื่อความเข้าใจในบริบท กระบวนการจัดการศึกษาในชุมชน สาระข้อมูลอาจประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา เช่น จำนวนบุคลากร ทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก อัตราส่วนของข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เช่น สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ความร่วมมือของชุมชน เป็นต้น ด้านการนำเสนอข้อมูลควรเขียนให้สั้น กระชับได้ใจความและควรใช้กราฟ แผนภูมิ เป็นต้น ในการนำเสนอข้อมูล

4.2 การดำเนินงานของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา โดยกล่าวถึงความสำเร็จที่โดดเด่นที่สถานศึกษาภาคภูมิใจ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในสาขาวิชาหลัก ตามที่กำหนดในหลักสูตร ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศ ของเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานอื่น เป็นต้น

นำเสนอการดำเนินงานของสถานศึกษาตามข้อเท็จจริง โดยควรจำแนกข้อมูลตามส่วนประกอบหลักของระบบการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพ การจัดองค์กร และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

สรุปสถานการณ์ปัจจุบันของสถานศึกษา และปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งให้เห็นสภาพจุดเด่นของสถานศึกษา สภาพปัญหา อุปสรรค และ

จุดค้อยของสถานศึกษา สิ่งที่ทำทหายความสามารถของสถานศึกษา และประเด็นสำคัญที่สถานศึกษากำหนดเพื่อการพัฒนาในระยะต่าง ๆ ได้แก่ ในระยะยาว และรายปี

แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามีได้กำหนดตายตัว รอบระยะเวลาของแผนจะครอบคลุมกี่ปี ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของสถานศึกษาที่จะกำหนดรอบระยะเวลาได้ตามความเหมาะสม และวิธีการปฏิบัติของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งอาจทำเป็นแผน 1 ปี หรือระยะเวลายาวขึ้น 2-3 ปีก็ได้

เจตนารมณ์ของสถานศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจปณิธานที่สถานศึกษา และชุมชนยึดมั่นและหล่อหลอมเป็นแนวปฏิบัติของสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นสู่คุณภาพของผู้เรียน

การนำเสนอเจตนารมณ์ของสถานศึกษา ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจแตกต่างกัน บางแห่งอาจมีวิสัยทัศน์และภารกิจ บางแห่งอาจละไว้ไม่เขียนข้อความวิสัยทัศน์ แต่เริ่มต้นด้วยความเชื่อและตามด้วยภารกิจของสถานศึกษา เพื่อเป็นเกณฑ์ร่วมในการปฏิบัติ สถานศึกษาจะมีแนวทางในการเขียน เช่น ใดก็ตาม ทั้งนี้สิ่งที่เขียนจะต้องสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ หลักการ คุณค่า หรือความเชื่อร่วมที่สถานศึกษาและชุมชนยึดมั่น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีคุณค่าที่ดีที่สุดต่อผู้เรียน

วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่กว้าง ครอบคลุมทุกเรื่องของสถานศึกษาและเน้นการคิดไปข้างหน้าเป็นสำคัญ แสดงถึงความคาดหวังในอนาคตโดยมิได้ระบุวิธีการดำเนินงาน

ข้อความวิสัยทัศน์ จะถ่ายทอดหัวใจสำคัญของอุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ และอนาคตที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาและชุมชน ข้อความวิสัยทัศน์จะต้องมีความชัดเจน เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษาและมีความยาวประมาณ 3-5 ประโยค

ภารกิจ (พันธกิจ) เป็นข้อความที่แสดงเจตนารมณ์และวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรมมาก ข้อความ ภารกิจแสดงว่าสถานศึกษาปรารถนาที่จะสัมฤทธิ์ผลอะไรในปัจจุบัน และยังนำไปสู่การวางแผนแนวปฏิบัติด้านพฤติกรรมของบุคลากรด้วย

เป้าหมาย (จุดมุ่งหมาย) เพื่อให้ภารกิจที่กำหนดมีความเป็นไปได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สถานศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายที่ครอบคลุมด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา เช่น ในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการเรียน

การสอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ การจัดองค์กร การพัฒนาวิชาชีพ และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน

เป้าหมายที่กำหนดให้ เป็นผลลัพธ์ปลายทางที่สถานศึกษา คาดหวังจะบรรลุผลภายในช่วงเวลาที่กำหนด ลักษณะการเขียนยังเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังกว้าง ๆ เช่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ในทุกกลุ่มประสบการณ์เรียนรู้ ได้ตามศักยภาพของตน เพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่สนองความแตกต่าง ระหว่างบุคคล เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มั่นคง เคารพในสิทธิของแต่ละบุคคล อันส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

เป้าหมายการพัฒนา (วัตถุประสงค์) และยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาของสถานศึกษา

1. เป้าหมายการพัฒนาเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวัง ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป้าหมายนี้ได้ประเด็นสำคัญของการพัฒนา อันมาจากทราวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นแล้วกำหนดระยะเวลาที่จะพัฒนา
 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพสถานศึกษา ระบุนุทธศาสตร์ที่สถานศึกษาใช้อันเป็นยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ มีงานวิจัยรองรับ สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้ โดยปกติแต่ละเป้าหมายการพัฒนามีหลายยุทธศาสตร์รองรับ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 3. แผนปฏิบัติการประจำปี เป็นแผนที่กำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการในแต่ละปี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคูณภาพสถานศึกษา ภายในระยะเวลาที่กำหนด
- ฉะนั้น แผนปฏิบัติการประจำปี ประกอบด้วย รายละเอียดของกิจกรรม โดยสังเขป หรือขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนด ผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติ กรอบเวลา งบประมาณ และแหล่งงบประมาณ

รูปแบบการเขียน นิยมใช้ตารางซึ่งจะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงตั้งแต่เป้าหมายยุทธศาสตร์ มาตรฐานที่เป็นจุดเน้นของการพัฒนา วิธีการประเมินผล ตัวบ่งชี้ผลสำเร็จ ผู้รับผิดชอบ กรอบเวลา งบประมาณสำหรับแต่ละกิจกรรม

การระดมทรัพยากร แหล่งสนับสนุนงบประมาณ และสรุปงบประมาณ ในแผนพัฒนาคูณภาพสถานศึกษา จะบอกจำนวนงบประมาณรวมทั้งจะใช้ในแต่ละปี และแหล่งที่

สถานศึกษาจะสามารถระดมทรัพยากร และการสนับสนุนด้านงบประมาณได้ สำหรับแผน งบประมาณจะเป็นการดำเนินงานแยกจากแผนปฏิบัติการรายปี

การประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และแหล่งวิทยาการภายนอก เพื่อ การสนับสนุนทางวิชาการและอื่น ๆ เพื่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยระบุว่า จะขอความร่วมมือจากหน่วยงานใด ในเรื่องใด

การแสดงภาวะความรับผิดชอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กล่าวโดย สรุปลือ การประเมินคุณภาพของผู้เรียน การประเมินความก้าวหน้าของสถานศึกษา การผลง ระบบคุณภาพของสถานศึกษา และการรายงานผลการปฏิบัติของสถานศึกษาต่อผู้เรียน บิดา มารดา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและการขอรับ ความ เห็นชอบในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยกล่าวสั้น ๆ ถึงกระบวนการจัดทำแผนการ ทบทวนปรับปรุงแผน การสร้างการยอมรับ และประชาสัมพันธ์แผนและการขอรับความเห็น ชอบในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจากเขตพื้นที่การศึกษา

ข้อมูลอื่น ๆ เช่น

1. นิยามศัพท์ที่ใช้ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเพื่อความเข้าใจ

ตรงกัน

2. การเผยแพร่แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา แจกจ่ายแผนให้กับ

หน่วยงานใดและบุคลากรใดบ้าง

3. คณะจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

ลักษณะที่ดีของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่สร้างความมั่นใจแก่สถานศึกษา ในการพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาให้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าหมายควรมี ลักษณะสำคัญ 9 ประการดังนี้

1. องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกันอย่าง สมเหตุสมผลและเป็นระบบ

1.1. วิสัยทัศน์และภารกิจต้องมีความชัดเจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับ ร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.2 การวางแผนและการออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาต้อง ประสานสัมพันธ์สอดคล้อง และมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2. ระบบการสนับสนุนภายในสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต้องเห็นชอบกับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และสนับสนุนและร่วมมืออย่างจริงจัง ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ
 3. เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวบ่งชี้ ที่กำหนดขึ้นต้องเป็นสิ่งที่สังเกตได้ ละเอียดได้
 4. ยุทธศาสตร์ และเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้การวัด และประเมินผล ตลอดจนการบริหารจัดการ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานทางทฤษฎี หรือหลักวิชาการที่ถูกต้อง รวมทั้งมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 5. ต้องกำหนดรูปแบบและวิธีการพัฒนาบุคลากรสามารถปฏิบัติภารกิจตามแผนอย่าง ได้ผลดี
 6. ต้องระบุแหล่งช่วยเหลือและสนับสนุนทางวิชาการอย่างชัดเจน
 7. ผู้ปกครองและชุมชนต้องมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและรับบทบาทสำคัญ ในกิจกรรมต่าง ๆ
 8. ต้องมีการประสานสัมพันธ์และการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน สถาบันและมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อนำมาสนับสนุนการดำเนินงานตามแผน
 9. ต้องมีเครื่องมือและระบบการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2**

ข้อมูลพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นหน่วยงานที่มีภาระรับผิดชอบประสานงานสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบไปด้วย อำเภอท่าคันโท อำเภอหนองกุงศรี อำเภอห้วยเม็ก อำเภอยางตลาด และอำเภอน้องชัย มีสถานศึกษาในความรับผิดชอบทั้งหมดจำนวน 194 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 175 โรงเรียน สังกัดสำนักบริหารการศึกษากลาง จำนวน 18 โรงเรียน สังกัดสำนักบริหารการศึกษานอกเขต จำนวน 1 โรงเรียน บุคลากรภายในเขตพื้นที่ จำนวน 95 คน ข้าราชการครู จำนวน 2,010 คน จำนวนนักเรียน 26,422 คน แยกตามขนาดโรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2554 : 2) มีโรงเรียนขนาดเล็ก

จำนวน 85 โรงเรียน ที่ตั้ง โรงเรียนห้วยเม็กวิทยาคม ถนน ฮ่องฮี-กระนวน อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เว็บไซต์ของสำนักงาน www.ksn2.obec.go.th

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

พันธกิจ

พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรมมีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพระดับชาติ

เป้าประสงค์

1. ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึงและได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ
2. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีอย่างทั่วถึงและได้ เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพ
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็งเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มาตรฐานการศึกษาชาติ

กลยุทธ์

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
2. ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุมผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

4. พัฒนาคู่มือและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

5. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

บริบทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขนาดเล็กของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา

โรงเรียนและส่วนลักษณะของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนพบว่าชุมชนที่ตั้งของโรงเรียนจะเป็นชุมชนขนาดเล็กและส่วนใหญ่อยู่ในชนบท จึงมักประสบปัญหาหลาย ๆ ประการและปัญหาสำคัญคือ

1. นักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ ทั้งที่อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กขาดความพร้อมทางด้านปัจจัย เช่น มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีที่มีราคาแพง ทั้งนี้เนื่องจากเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์

2. โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ คือมีการลงทุนทางการศึกษาค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่า

จากปัญหาดังกล่าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กในปี 2553 มีกิจกรรมสำคัญดังนี้

1. จัดประชุมสัมมนาอบรมเชิงปฏิบัติการผู้บริหาร ครูผู้สอน
2. พัฒนาความรู้เกี่ยวกับทักษะการประกันคุณภาพให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก 3 ปี (ปีการศึกษา 2553 – 2555)
4. การนิเทศติดตามแบบบูรณาการในศูนย์เครือข่ายได้ครบร้อยละ 100
5. จัดระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กทุกศูนย์เครือข่าย

บริบทของโรงเรียนสว่างกสิวิทย์

ที่ตั้งอยู่ระหว่างหมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 10 ตำบลเสาเต้ง อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์เปิดสอนเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 แยกออกจากโรงเรียนคำถาวรเจริญวิทย์

มีเนื้อที่ 14 ไร่ 1 งาน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีข้าราชการครู จำนวน 5 คน ชาย 1 คน หญิง 4 คน มีจำนวนนักเรียน 75 คน (ข้อมูล 10 มิ.ย. 53) ปัจจุบันมีนางกาญจนา วรพันธ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (โรงเรียนสว่างจิตวิทยา. 2554 : 1-3)

วิสัยทัศน์

โรงเรียนสว่างจิตวิทยา จัดการศึกษาได้มาตรฐาน ครุมีคุณภาพ นักเรียนดี เก่ง มีความสุข มีทักษะทางเทคโนโลยี(คอมพิวเตอร์) เห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม ภูมิใจในความเป็นไทย และวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น รักการอ่านและรู้จักแสวงหาความรู้

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน(ช่วงชั้นที่ 1-2)ได้มาตรฐานการศึกษา
2. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์
3. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนภูมิใจในความเป็นไทยและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนรักการอ่านและรู้จักแสวงหาความรู้

เป้าประสงค์

1. นักเรียนในระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน(ช่วงชั้นที่ 1-2)ได้รับโอกาสในการศึกษาตามสิทธิอย่างทั่วถึง
2. นักเรียนทุกคนมีความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
3. นักเรียนมีคุณภาพและพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา
4. นักเรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี(คอมพิวเตอร์)
5. นักเรียนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. นักเรียนภูมิใจในความเป็นไทยและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. นักเรียนรักการอ่านและรู้จักแสวงหาความรู้

กลยุทธ์การพัฒนา

1. เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความเสมอภาค สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย
2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง
3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
4. สร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาและชุมชน
5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โรงเรียนสว่างกิจวิทยา เป็นโรงเรียนขนาดเล็กแกนนำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 และเป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้คะแนนการประเมินดีทุกมาตรฐาน (รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 4-7)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จำเนียร ตามัง (2548 : 78) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 2 อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า กลุ่มที่เป็นผู้แทนผู้บริหาร ผู้แทนครู และผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ มีส่วนร่วมในการบริหารงานสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มผู้แทนของผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือองค์กรศาสนาอื่น และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

สุรศักดิ์ พันธุ์สง่า (2550 : unpagged) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกระบวนการวางแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 อยู่ในระดับมากระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขั้นกำกับติดตาม ประเมินผลและรายงาน ขั้นการนำแผน ไปปฏิบัติ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนยังไม่มีกระบวนการกำกับติดตาม ประเมินผลและรายงาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาด การกำกับติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

บุญมือน จำพล (2551 : 186) ได้วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับประสิทธิภาพการบริหารงาน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่กาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ผู้แทนครู มีความคิดเห็นน้อยกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ราตรี พูลพัฒน์ (2553 : 135-136) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3. ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 176 คน ร้อยละ 53.80 อายุ 41-50 ปี ร้อยละ 49.50 การศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 66.40 อาชีพ รับราชการ ร้อยละ 47.70 ขนาดของสถานศึกษา ขนาดกลาง ร้อยละ 46.80 ประเภทของ คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนผู้ปกครอง ร้อยละ 26.90 2) การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก 3) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์

เขต 3 ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันนั้น การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ไม่แตกต่างกัน ส่วนคณะกรรมการที่มีขนาด โรงเรียน และประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษา ต่างกัน การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ฉัฐมณฑลน์ พิภุแยม (2550 : 95) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการ จัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานนทบุรี เขต 2. ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 มี ส่วนร่วมโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 3. ความต้องการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านมีความต้องการอยู่ในระดับ มาก

ชัชวาล ศิริกุล (2551 : 117-118) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาขนาดต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน ยกเว้นด้านการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและพิจารณาแนวทางแก้ไขตามประเด็นสำคัญการพัฒนา ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

3. จากแบบสอบถามปลายเปิดและสัมภาษณ์ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา ควรเข้าร่วมรับรู้และให้ความเห็นชอบการใช้จ่ายงบประมาณของ

สถานศึกษา และควรช่วยในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ควรประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรจัดหาวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอนวิชาชีพ ควรร่วมให้ขวัญและกำลังใจบุคลากรตามโอกาสสมควร ควรร่วมเสนอความคิดและการวางแผนพัฒนาสถานศึกษา และควรเสียสละเวลาเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ ควรอบรมความรู้ ทักษะ ให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้มั่นใจ กล้าพูด กล้าเสนอแนะ ควรพาไปศึกษาดูงาน ควรให้คำตอบแทนการเข้าประชุม โรงเรียนขนาดเล็กขาดอุปกรณ์ ควรมีการประสานงานที่ดี และโรงเรียนควรให้ข้อมูลพื้นฐานกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

ถวิล เกษสุพรรณ (2552 : 118) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต 5 ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ ด้านงานงบประมาณ ด้านงานบุคลากร และด้านงานบริหารทั่วไป พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมด้านบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับ มาก เป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่ 2 ด้านการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับปานกลางอันดับที่ 3 และด้านการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับปานกลางเป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

โกลด์ (Gold, 2000 : 233-A) ได้ศึกษากระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองฟิลาเดลเฟีย เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองชุมชนและนักการศึกษาให้เข้ามามีหุ้นส่วนมากแนวการศึกษาของโรงเรียน ท้องถิ่น ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย แนวความคิดของตนเองเคยถูกนักการศึกษาละเลยไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายตระหนักถึงการเข้ามามีหุ้นส่วนและมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน การจัดองค์กรในชุมชนจึงเป็นคดีเนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างครอบครัวกับ

โรงเรียนและทำให้สามารถนำผู้ปกครอง ที่มีความรู้ความสามารถร่วมกับโรงเรียน จึงถือ
ว่าผู้ปกครองเป็นสมบัติมีค่าอย่างหนึ่ง

แคนนัน (Cannan. 2000 : A) ได้ศึกษาระเบียบวินัยในโรงเรียนและการมีส่วนร่วม
ของชุมชน พบว่า ในอดีตที่ผ่านมาระเบียบวินัยของโรงเรียนประถมศึกษาเม้าท์ โอลิมปัส ได้
หย่อนยานลงเรื่อย ๆ การวิจัยครั้งนี้มีจุดหมายว่าอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาและการหาแนว
ทางแก้ไข การวิจัยได้วิเคราะห์ที่แนวทางหลัก คือ ระเบียบวินัยของนักเรียน ผลกระทบต่อ
โรงเรียนและความต้องการด้านนโยบายในการสร้างระเบียบวินัยของนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ได้
ศึกษาความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนด้วย ซึ่งพบว่าการที่
ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านวินัยนักเรียนของโรงเรียนสามารถ
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนไปในทางบวกได้

เดลานีย์ (Delaney. 2000 : A) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองใน
กระบวนการตัดสินใจในหลักสูตรการเรียนระดับเขต พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและ
ชุมชนต่อการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน มีผลต่อวิถีทัศน์นักเรียนและมี
ความคิดที่แตกต่างการใช้วิธีการสื่อสารสองทางจะเป็นประโยชน์ในกระบวนการตัดสินใจ
และทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในโรงเรียน

ออสโตรว์ (Ostrow. 2002 : 6212-A) ได้ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
ต่อการประสบความสำเร็จของการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนที่เป็นบุตรหลานของผู้อพยพชาว
ฮาลวาดอร์ และชาวแก้วเตมาลา โดยศึกษาประเด็นปัญหาที่กำลังเผชิญหน้ากับผู้อพยพ ซึ่งเป็น
ช่องทางที่จะเข้าใจว่า ทำไมผู้ปกครองนักเรียนชาวเอลฮาลวาดอร์ และชาวแก้วเตมาลา จึงเข้ามา
เกี่ยวข้องมากกว่าผู้อพยพชาติอื่น ๆ ในการศึกษาของบุตรหลานของตน ผู้ปกครองของเขาต้อง
อดทนต่อความทุกข์ยากอย่างสาหัสก่อนเข้ามาอยู่ในสหรัฐอเมริกา การมาตั้งถิ่นฐานใหม่และ
การปรับตัวเข้ากับสังคมอเมริกันได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ที่ยากลำบากในสงครามกลาง
เมือง และจากการเดินทางอพยพที่ตรากตรำอย่างหนักมาสู่สหรัฐ

รัค (Ruck. 2003 : 143) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เจตคติของคณะกรรมการ โรงเรียนที่มี
ต่อการดำเนินงานและการบริหารงานของโรงเรียนในเขตพื้นที่เซฟฟอร์ด รัฐนิวเจอร์ซีย์ผลการวิจัย
สรุปได้ว่า คณะกรรมการ โรงเรียนมีการดำเนินงานด้านการเป็นผู้นำขององค์กร และการกำหนด
นโยบายในระดับปานกลาง แต่บทบาทในการตัดสินใจ หรือการบริหารจัดการตามสภาพจริง
ดำเนินการได้ในระดับน้อย และคณะกรรมการ โรงเรียนที่ปฏิบัติงานมานานทำงานมี

ประสิทธิผลมากกว่าคณะกรรมการที่ทำงานได้ไม่นาน

ซูซาน เอ็ม ชวีรุท (Chwirut. 2004 : A) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองส่งผลต่อการเรียนของเด็กใช่หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครองเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญต่อผลการเรียนของเด็ก การควบคุมของเด็กและการควบคุมพฤติกรรม การค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ได้มีข้อเสนอแนะเรื่องนโยบายใหม่ในโรงเรียนเพื่อที่ผู้ปกครองใช้เวลาเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อที่จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้น

แดเนียล เจ เซริดัน (Sheridan. 2004 : A) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพยุทธวิธีในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม จุดประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านการตัดสินใจซึ่งเป็นยุทธวิธีที่เพิ่มคุณภาพที่ส่งผลต่อการเรียนของเด็ก การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาผลกิจกรรมในการเพิ่มจำนวนคุณภาพในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาวิธีการที่ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ กิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การจัดโฟกัสกรุป และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การสำรวจเป็นการสำรวจกับผู้ปกครองจำนวน 320 คน ผลของการวิจัยพบว่า 1) มีการใช้วิธีแบบเดิมในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโรงเรียน 2) การสำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของผู้ปกครองส่วนใหญ่ 3) การจัดโฟกัสกรุปเป็นการก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากการอภิปราย เป็นการศึกษาเชิงลึกเฉพาะด้าน และแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของผู้ปกครอง 4) การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องเห็นหน้ากัน 5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและโดยวิธีแบบโฟกัสกรุปมากที่สุด 6) กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้ปกครองกลายเป็นเพื่อนคู่คิดของโรงเรียน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การชักนำให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นการทำให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นความสำคัญว่าโรงเรียนเป็นสมบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริมให้ความช่วยเหลือในการจัดการศึกษาไม่ว่าการจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนในชุมชนและท้องถิ่นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป